

קונטרס

הבינוני

פרשת בהעלותך

תש"פ

(נשא בחו"ל)

שנה ב' חוברת ל"ו

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינוני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הבינני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון שיעור נ"ד

הבטחון כי הקב"ה לא יטיל על האדם דבר שלא יוכל לעמוד בו

הוויכוח בין הצדוקי לרבא \ תומת ישרים תנחם \ רואה ואינו יודע מה הוא רואה \ התהלכנו עמו בתום לב \ האמונה שהקב"ה לא יפיל אותנו בפח \ ידיעה ברורה ללא בירורים \ התגלמותה של הבטחת הקב"ה \ אלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו \ ממצמקים קראתיך ה' \ נעשה ונשמע אמרו כאחד \ אשר בחר בנו מכל העמים \ חכמת אדם תאיר פניו \ עבודת הנשמה הכוללת עם הענפים \ עבודת החיים \ הוויכוח הפנימי בין הצדוקי לרבא \ החוט המשולש \ סיפור נפלא על קיום הבטחת ה' \

יום שני פרשת בהעלותך (נשא בחו"ל) – ט' סיון התש"פ

האמונה כי הקב"ה אינו מנוע מלהביא את הישועה בדרך הטבע

ענשו של התולה אשרו כמה שאינו שלו \ היד ה' תקצר ? ! \ אין הקב"ה זקוק לנס \ אין שום סיבה שלא תבוא הישועה \ משל נחמד מאדם הנוהג ברכבו \ המסיר את ידו מן ה'הגה' איננו בעל יסורים \ אין לה' מעצור להושיע \ והיה טעמו כטעם לשד השמן \ כל יתר כנטול דמי \

יום שלישי פרשת בהעלותך (נשא בחו"ל) – י' סיון ה'תש"פ

לימוד התורה מתוך הסתכלות פנימית

דרך החכמים בלימוד התורה \ משל נפלא למלך שביקש לעורר אהבת עמו \ לבוש שהמהות רשומה בו \ ובתורתך כתוב לאמור שמע ישראל \ אשר יאמר כי הוא זה \ ח"ו להפריד בין נגלה לנסתר \ ספרי החסידות \ חסורי מחסרה והכי קתני \ כי כן יסד המלך \ אין לו לאדם הבטחה שלא יפול \ מה בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו \ לימוד שמקרב את האדם לבוראו \

יום רביעי פרשת בהעלותך (נשא בחו"ל) – י"א סיון ה'תש"פ
ההתדבקות באור החבוי מאחורי לבושה של תורה

שויתי ה' לנגדי תמיד בעת הלימוד \ אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה \ הכל הולך אחר הכוונה הראשונה \ תחת רושם של יראה \ דביקות על-ידי לימוד התורה \ יש לומד ורע לו \ עצירה מן הלימוד כדי להכשיר את הלימוד \ תורה על מנת לקיים \ הצדיק שנתדבק תיכף ומיד באור התורה \ המבחן אם האדם לומד תורה לשמה \ עמלות התורה לשום מה? \ משל מחכמות העולם \

מדור שבת קודש – צפרא דשבתא

ביאור הפיוט ברוך א – ל עליון חלק ב'

מהולל אקרא ה' \ משפט הגאולה \ כניסה לעולם הגאולה \ כגוונא דאינון מתייחדין לעילא \ מעין עולם הבא \ שמור את יום השבת \ התענוג לפי היגיעה \ יגיעת המצוות ועבודת ה' \ כלים לקבלת אור השבת \ הגברת התשוקה לאור השבת \ שלום עליכם מלאכי השרת \ כולם אהובים כולם ברורים \ אחד המרבה ואחד הממעיט \ אַןִןִ בנעימים – ידות לכלים \

מדור הילולא דצדיקיא

התדבקות במידת החסד – לאור אמרת קדשו של הרה"ק רבי יצחק אייזיק בהרה"ק רבי ישכר בעריש מזידיטשוב זיע"א

פרק בחסידות והדרכה \ הצדיק מפלס דרכיו \ משל ודוגמא מההתרמות למוסדות השונים \ להשמיע קול תודה \

מדור הילולא דצדיקיא

הגאון רבי שלמה זלמן עהרנרייך וצ"ל הי"ד אב"ד שמלויא

זאת התורה אדם כי ימות באהל \ הסביר פנים לתלמידים \ תיקון לנשמה בהשגחה פרטית \ על משמרת השחיטה \ כוחא דהתירא עדיף \ במקום תקיפותו שם אתה מוצא ענוותנותו \ לא עלה מורך בלבבו \ ואנכי עפר ואפר \ לא ביקש לעצמו גדולות \ בשיח חכמים \ והשיב לב אבות על בנים \ כאיש אחד בלב אחד \

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו

מדור אמונה ובטחון שיעור נ"ד

הבטחון כי הקב"ה לא יטיל על האדם דבר שלא יוכל לעמוד בו

תומת ישרים תנחם

זהו תוכן הסיפור המובא בגמרא: הצדוקי הסתכל על רבא כעל איש מסכן ואומלל. ורבא ענה לו שלא ראה נכונה, כי אדרבא, לא זו בלבד שלא נגזר גורלו להיות אומלל, עוד הוא זוכה לסייעתא דשמיא מיוחדת דווקא בגלל תמימותו כלשון החכם - תומת ישרים תנחם.

אולם המשא ומתן בין הצדוקי ורבא טעון ביאור נוסף, כי לכאורה מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו, שהרי הצדוקי שאל אותו בענין אצבעותיו הנוטפות דם, מה שמוכיח לכאורה כי התורה גורמת לו צער וסבל, ועל זה לא ענה לו רבא כלום. ואם היה מתכוון לענות לו שהוא מתענג כל-כך על לימודו עד שאינו מרגיש כלל את כאב אצבעותיו, היה יכול לענותו לו, אך לא זה מה שענה לו, אלא ענה כי הוא זוכה לקיום הפסוק תומת ישרים תנחם, שאין לו לכאורה שום שייכות לשאלתו.

רואה ואינו יודע מה הוא רואה

אכן בטרם נבוא אל היסוד המבואר באגדת חז"ל זו, נקדים הקדמה קצרה שתהווה מבוא ליסוד: לפעמים אנשים צופים על אחד שעובד את ה' ביגיעה רבה,

הוויכוח בין הצדוקי לרבא

במסכת שבת (דף פח) הובא מעשה נפלא שהוא יסוד ובסיס ליסוד גדול בסוגיית הבטחון שטרם דיברנו עליהם, וזה לשון הש"ס: ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא (צדוקי אחד ראה את רבא מעיין בסוגיית לימודו), ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא, וקא מיין בהו (ואצבעות ידיו היו מונחות תחת רגליו, והיה ממעכן ברגליו ולא שם לכו לכו מרוב טרדת עיזונו), וקא מבעץ אצבעתיה דמא (והיו אצבעותיו נוטפות דם).

אמר ליה (הצדוקי לרבא): עמא פזיזא (עם פזיז הנכם) דקדמיתו פומיכו לאודניכו (שהקדמתם אמירת פיכם 'נעשה', לשמיעת אזניכם), אכתי בפחזותייכו קיימיתו (ועדיין אתם עומדים בפזיזותכם, כי הגה התורה שקיבלתם על עצמכם גורמת לכך שחייכם יהיו קשים מנשוא) ברישא איבעיא לכו למשמע, אי מציתו - קבליתו, ואי לא - לא קבליתו (הלא בתחילה היה לכם לשמוע, ואז הייתם באים לידי החלטה, אם אתם יכולים אתם מקבלים עליכם, ואם לא אין אתם מקבלים עליכם).

אמר ליה (רבא לאותו צדוקי): אנן דסגינן בשלימותא (אנו שהולכים עם הקב"ה בתום לב), כתיב בן (משלי יא, ג) תומת ישרים תנחם, הנך אינשי דסגן בעלילותא (אבל אתם שהולכים בעלילה), כתיב בהו (שם) וסלף בוגדים ישרם.

הוא שהוא פזיז ואינו מחשב את פסיעותיו¹. אבל האמת היא שלא מפני כך הקדימו נעשה לנשמע. בוודאי חשבו היטב קודם שהסכימו לקבל את התורה, ומה שהקדימו נעשה לנשמע היה לגודל בטחונם בהשי"ת. ובלשון 'רש"י': התהלכנו עמו בתום לב כדרך העושים מאהבה, וסמכנו עליו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו.

האמונה שהקב"ה לא יפיל אותנו בפה

בטחון פירושו לתת אמון (צוטרוי - trust) בפלוני שאוהב אותנו ובוודאי יטיב לנו בכל מה דאפשר, ואם עד כה התרגלנו להשתמש בבטחון כזה בהשי"ת כשאירע לנו דבר מה שנראה כרע, או כשפחדנו שיקרה לנו דבר מה שהוא לכאורה רע, להאמין שהשי"ת טוב ומטיב ואף פעם לא הרע לנו ולעולם לא ירע לנו, הנה למדנו כאן ענף נוסף בפירוש הבטחון שיתכן שלא שמנו לו לב עד כה. כשהקב"ה בא אלינו במקח ושואל אותנו אם רצוננו לקנותו, אם באמת אנו בוטחים בו שכפי שהוציאנו ממצרים והאכילנו והשקנו יום אחר יום, כן הוא מטיב לנו בכל עת ובכל רגע בכל מה דאפשר, אין שום סיבה שנשאל אותנו במה דברים אמורים בטרם נסכים לקנותו, כי מחמת בטחוננו, לא יתכן שיעלה בדעתנו לחשוב שיפיל אותנו בעסקא כזו שלא נוכל לעמוד בה.

ומרחמים עליו בחשבם אותו למסכן. ובאותו זמן ממש, מסתכל אותו עובד ה' על הצופים עליו ומרחם עליהם, כי אילו היו יודעים איזה תענוג יש לו בעבודתו, היו עוזבים את כל תאוותיהם ואליליהם ומצטרפים אליו בעבודתו.

זה מה שהיה כאן. הצדוקי הסתכל על רבא ועל אצבעותיו ובטוח היה שהתורה גורמת לו סבל רב. ומה ענה לו רבא? – אינך יודע מאומה, כי אתה אדם מגושם ונמצא בעולם שפל. אני לעומתך, נמצא בעולם אחר, וטוב לי. אין לי לא צער ולא מכאוב.

התהלכנו עמו בתום לב

וכעת נבוא אל היסוד הנפלא בסוגיית הבטחון, שאותו ביקש רבא להסביר לצדוקי, והרי הוא מבואר בדברי רש"י שם (פח, ב): הצדוקי בא אל רבא בטענת 'עמא פזיזא' על שני זמנים, על זמן מתן תורה ועל זמן ההרה, בו ראה את רבא מעיין בתלמודו ואינו מרגיש כי אצבעותיו נוטפות דם.

ענה לו רבא: אחזור אתך אל הזמן הראשון, ואבאר לך כי טעות גדולה טעית. אתה סבור שהסיבה שבני ישראל הקדימו נעשה לנשמע, היא מפני שהתעצלו לחשב רווח כנגד הפסד, ומכאן הסקת שהם עמא פזיזא, כי אדם מן הישוב בטרם מקבל על עצמו משהו, מחשב אותו מכל צדדיו לראות היכול לעמוד בו אם לאו, הירוויח ממנו אם לאו, ואם אינו מחשב אלא מסכים מיד, סימן

¹ כך סיפר לי יהודי בא בשנים, שלפני שלושים שנה בהיותו עדיין אברך צעיר, הגיעה לו הצעה להגר למדינת לוס אנג'לס תמורת משכורת קבועה בת אלפיים דולר. אזניו צלצלו למשמע הסכום הגבוה וקפץ על המציאה כמוצא שלל רב. בהגיעו ללוס אנג'לס, הבין שטעה, כי אם אמנם אלפיים דולר הם סכום נאה מאוד, אבל הוצאות החיים בלוס אנג'לס גבוהות מאוד, כך שאלפיים דולר בלוס אנג'לס כמאה דולר בארץ מולדתו.

ודורשים בדבר כמה שנים, ומגיעים למסקנא מתוך חקירתם שיוכלו לקיימה. והרי כן תראה גם בשידוך, שגם אם יכרר האדם ימים רבים אצל קרובי הבחור וידידיו על טיב הבחור, לא יגיע לאותה בהירות שיגיע כאשר יבוא מי שהוא בוטח עליו ויאמר לו שהוא מכיר את הבחור וכי השידוך הוא ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל.

זו היתה תחילת תשובתו של רבא לאותו צדוקי: איזו פזיזות אתה רואה במה שהקדמנו נעשה לנשמע? לא היתה בכך שום פזיזות, אלא בטחונינו בהשי"ת שמטיב לנו בלי גבול כפי שראינו את כל הניסים שעשה לנו ביציאת מצרים וקריעת הים, ושיודע ומכיר את כל אחד מאתנו בפנימיות נפשו, הוא זה שגרם לנו לסמוך עליו בעיניים עצומות ולקבל את התורה תיכף ומיד בלי שום צורך לברר על טיבה.

התגלמותה של הבטחת הקב"ה

והמשיך רבא: ובכן, מה שאתה רואה כעת את אצבעותיי נוטפות דם מרוב טרדת עיון התלמוד, וכסבור אתה מחמת כן שהתורה שקיבלתי עלי לעסוק בה ברוב עיון ויגיעה, כביכול מביאה עלי חיי סבל ויסורים – לא כן הדברים, אלא מתקיים בי "תומת ישרים תנחם", דהיינו לאחר שראה הקב"ה כי בני ישראל בוטחים בו בבטחון גמור ואשר על כן מקבלים את התורה מבלי לשאול תחילה מה כתוב בה, הבטיח להם שיעמוד לימנים בשעה שיצטרכו לקיימה, יום אחר יום, בקיום מצוות קשות כבקיום מצוות קלות, במצבים קשים כבמצבים קלים, ואפילו במצבים קשים ביותר. ומעתה תבין כי ההיפך הגמור הוא

זאת ועוד, הרי אנו מאמינים בהשי"ת שהוא מכיר את כל אחד מאתנו ויודע בדיוק רב כמה כוחות יש בקרבנו ולכמה שעות שינה אנו זקוקים בלילה, אם שמונה אם ארבע, ואם כן אין שום סברא לחשוב שיציע לנו דבר שהוא גדול ממידתנו.

ידיעה ברורה ללא בירורים

הלא גם בין אנשים בשר ודם כך הוא. הגע עצמך! אם יבוא מגיד שיעור אחד בישיבה לידיד נפשו שבתו הגיעה לפרקה, ויציע לה לשידוך אחד מבחירי הישיבה, וכה יאמר: "ראה נא! שנה שלימה למד אצלי הבחור ואני מכיר אותו מבחוץ ומבפנים, כמו כן אני מכיר את בתך ואת משפחתך והריני אומר לך שלא תמצא שידוך יותר מושלם מזה – כזה ראה וקדש". הלא בוודאי היה אבי הכלה ניגש אז אל השידוך בלב שלם ומבלי צורך להרבות בבירורים על טיב הבחור. כל מה שזקוקים לבירורים לפני סגירת השידוך, הוא רק כשיש לחשוש שכל מטרת השדכן היא לקבל דמי שדכנות, כי אז יש לחשוש שמא באמת אינו מכיר את הבחור. אבל אם חששות אלו אינם קיימים אלא בוטחים בבטחון גמור על השדכן, מה יש צורך בבירורים, הרי פשוט שלא יתכוון להפיל את ידידו ואת בתו בפח.

בני ישראל בטחו בבטחון גמור בהשי"ת עוד קודם מתן תורה, ולכן כשהגיע אליהם הקב"ה והציע להם מקח, לא היו צריכים לברר אם יוכלו לעמוד בו, כי ברור היה להם הדבר כשמש בצהריים שיוכלו לעמוד בו. והאמת שהידיעה שהיתה להם לבני ישראל כי יוכלו לקיים את התורה, היתה יותר ברורה מאילו היו חוקרים

יתברך, לא יוכל לנצחו. ומעתה יתבאר כי טענת הצדוקי היתה גדולה ועצומה, וכה היתה טענתו: הרי לא יתכן שבן אנוש הנמצא בזה העולם עם כל הנסיונות שהעולם מציב לפניו בשמירת עיניים ובשאר עניינים, יוכל לקיים את התורה, ומדוע הסכמתם לקבל את התורה? אין זה אלא מפני שאתם פזיזים. אילו הייתם חושבים מעט, הייתם מבינים שאתם מקבלים על עצמכם דבר שלא תוכלו לעמוד בו. אמרו נא! וכי העליתם אז בדעתכם שיבוא יום ותכנסו לארץ ותצטרכו לעבוד לפרנסתכם? איך חשבתם לשמור אז על עיניכם? עשיתם צעד פזיז בשעתו, ומאז ואילך אתם צריכים לרדוף מחמת כן אחר חייכם, כשאתם מצטערים ומתייגעים על כל צעד ושעל...

ורבא השיב לו: טעותך מוכחת כי בוגד אתה ואין לך אלוקים, ועליך ועל שכמותך אמר החכם מכל אדם "וסלף בוגדים ישרים". אבל אנחנו יש לנו אב רחום שעוזר לנו להתגבר על יצרנו, ועל סמך זה אמרנו "נעשה ונשמע", ועל כן יש לנו את הכוח לקיים את כל התורה כולה ולעמוד איתנים ברוחנו כנגד כל הנסיונות, שהרי מתקיים תחילת דברי החכם "תומת ישרים תנחם".

ממעמקים קראתיך ה'

וכי ישאל השואל מפני מה הוצרך הקב"ה ליתן לנו תורה כזו שלא נוכל לקיימה אלמלא עזרתו, ומדוע לא נתן לנו תורה שנוכל לקיימה בכוחות עצמנו על-ידי עמל

הנכון. כוחות אלו שיש לי להתעמק ביגיעת התלמוד עד שאסיח את דעתי מכל הנעשה סביבי, ואף כי תטופנה אצבעותיי דם לא הרגיש בכך, הם תוצאה של קיום אותה הבטחה שהבטיח הקב"ה לעמוד לימין האומרים נעשה ונשמע מתוך בטחונם בה' שלא יטענו בדבר שלא יוכל לעמוד בו.

רבא שאל מן הצדוקי: הלא אתה רואה בעיניך כי אצבעותיי נוטפות דם ואינני מרגיש בכך, אמור לי אתה – הראית דבר כזה מימך שלא ירגיש האדם כי אצבעותיו נמחצות תחת רגליו ונוטפות דם?! מאין נראה לך אני שואב את הכוחות הללו? התשובה היא, מבטחוני בה', כי כן הבטיח הקב"ה שיעמוד לימין הבוטחים בו כי לא יכביד עליהם במה שלא יוכלו לקיים.

וראה זה מה שכתב מהרש"א אשר כל דבריו ברוח הקודש נאמרו², כי תשובת רבא היתה על דרך מה שאמרו חז"ל בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והבא לטהר מסייעין אותו. והיינו על זה הדרך, כי לאחר שהאדם קופץ אל ים התלמוד בשמו את מבטחו בהשי"ת, השי"ת מוליך אותו ומסייעו להגיע אל רום המדרגה.

אלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו

ויש להוסיף: חז"ל אמרו (סוכה נב, ב): "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו - אינו יכול לו". הא לנו שבאמת אין האדם יכול לנצח את יצרו לבדו, וגם אם יעמול ויטייגע יומם ולילה בכל כלי זיין ובעצות מחוכמות, מבלעדי עוזו ועזרתו

² ראה ספה"ק 'שארית ישראל' (רמזי סוכות) בשם הבעש"ט הק' זי"ע.

הלא כן הקשו המפרשים מדוע לא ניסה הקב"ה את בני ישראל על-ידי שיודיע להם מצוה אחת היפך טבעם, כפי שניסה את האומות³.

והתשובה פשוטה לפי האמור, כי אדרבא, מזה גופא שלא שאלו בני ישראל לדעת מה כתיב בה, היה כדי להוכיח שלא אכפת להם אם תהיינה בין המצוות מצוות שהן היפך טבעם, וזאת לגודל בטחונם בהשי"ת שבוודאי יבוא לעזרתם, כי בוודאי לא יטעין עליהם דבר שלא יוכלו לעמוד בו.

ולהיפך, אומות העולם, בעצם זה ששאלו "מה כתיב בה", כבר הוכיחו שלא יוכלו לקבל את התורה, שהרי הוכיחו שאינם בוטחים בה', ומי שאינו בוטח בה', אלא חושב לקיים את התורה בכוחות עצמו, אין לו שום תקווה לקיימה, כי יצרו של אדם מתגבר עליו וחוק ממנו בהרבה. ולמען האמת כבר לא היה צריך הקב"ה לנסותם במצוה שהיא היפך טבעם, שהרי כבר גילו בדעתם בעצם השאלה "מה כתיב בה", שלא יוכלו לקבל את התורה, אך ניסה אותם כדי שיראו בעצמם שאין התורה מיועדת בשבילם.

אמור מעתה: מה שהכשיר את בני ישראל לקבל את התורה, הוא דווקא מה שלא הוצרך הקב"ה לנסותם במצוה שהיא היפך טבעם, באשר אמרו תיכף ומיד "נעשה ונשמע", ואילו היו שואלים כאותה ששאלו האומות והיה הקב"ה צריך לנסות גם אותם, אז לא היו ראויים לקבל את התורה.

ויגיעה? נענה ונאמר לו כי כל תכלית נתינת התורה היתה שזכור את בוראנו בכל עת ונקיים בכל רגע ורגע מצוות "אנכי ה' אלוךיך". ואילו היה האדם יכול לקיים את מצוות התורה בכוחות עצמו, היה חי כל ימיו בהרגשה שהגיע אל המדרגה הרצויה, בעוד לפי האמת לא היה זוכר כלל את קונו. אבל עכשיו שיצרו מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו; הוא מבקש לקום בזמן ואינו מצליח, רוצה ליתן צדקה ואין לכו מסכים עמו, רוצה להתפלל ויצרו מבלבלו; שום דבר אינו הולך לו כפי רצונו, אין לו ברירה אחרת מלבד להרים את עיניו לשמים על כל צעד ושעל, ולבקש מהשי"ת שיבוא בעזרו, ואז ממילא נעשה האדם קשור בבוראו ותכלית נתינת התורה מתקיימת.

נעשה ונשמע אמרו כאחד

ומעתה יוכן הפלא ופלא שזה היה החילוק בין ישראל לעמים בעת מתן תורה. כשהקב"ה חזר על אומות העולם לשאול אותם אם רוצים לקבל את התורה, והודיע לכל אומה מצוה אחת היפך טבעם, ומיאנו לקבל בטענם כי לא יוכלו לעמוד בה, היו צודקים לפי דעתם, כי באמת אין לו לאדם בשר ודם יכולת להתגבר על יצרו בדבר שהוא היפך טבעו. אך בני ישראל לא היתה להם שום קושיא, כי מחמת בטחונם בה' ידעו, שגם אם תהיינה בין מצוות התורה מצוות שהן היפך טבעם, יעזור להם השי"ת שיוכלו לקיימן.

³ ידועה אמרת קדשו של ה'אבני נזר' זיע"א, שהקב"ה ניסה את בני ישראל במצות הגבלה, כי מדרכה של נפש ישראלית להתקרב אל הקדושה מבלי יכולת לעצור, וכאן נצטוו בני ישראל לעצור בעצמם כנגד טבעם, ובכך זכו לקבל את התורה (שם משמואל יתרו תרע"ו, שבועות תרפ"ג).

אשר בחר בנו מכל העמים

ומעתה נבין מטבע שטבעו חכמים
בברכת התורה "אשר בחר בנו מכל העמים
ונתן לנו את תורתו", כי הנה המפרשים תמהו
איך שייך לומר שבחר בנו, והרי לכאורה לא
בחר בנו, אלא אדרבא, בתחילה חזר על
האומות שיקבלוהו, ורק לאחר שחזר על כולן
ולא קיבלוהו, נתנה לנו.

אך לפי האמור הוא הפלא ופלא,
ונקדים במה שיצא מפי קדוש הרה"ק מרוז'ין
זיע"א: מאין שאבו בני ישראל הכוח לומר
"נעשה ונשמע"? והרי היא שאלה שכבר
נשאלה על-ידי מרי דעלמא – מי גילה לבני
רו זה שמלאכי השרת משתמשין בו?
התשובה היא שעל-ידי הזיכוך שנוזככו
בארבעים ותשעה ימי הספירה פסקה
זוהמתם, וכמו שאמרו חז"ל שכיון שעמדו
רגליהם על הר סיני פסקה זוהמתם, וכיון
שפסקה זוהמתם, ממילא היה להם הכוח
לומר נעשה ונשמע.

וביאר הרה"ק מרוז'ין, כי באמת
נשמת האדם יודעת ומרגשת מהיכן היא
מקבלת את חיותה ובמי תלוי קיומה (וכמו
שכתב הרה"ק מבארדיטשוב זיע"א
בקדושותיו, ודימה זאת לתינוק שאין צריכים
ללמדו מהיכן לינוק), אלא שכאשר נכנסת
לגוף, הגוף המלא בתאוות ומידות רעות
מסתיר את ידיעתה וגורם לה לחשוב שתוכל
לקבל את חיותה ממקומות זרים. ואולם
כשהאדם מזדכך, דהיינו מתקן את מידותיו,
ממילא חוזרת נשמתו לשאוף אל ה' מקור
חיותה, וזאת מתוך הכרה ברורה ובהירה
שאינ שום דבר ואין אף אחד מבלעדי השי"ת
שיכול ליתן לה חיות. למדרגה כזו הגיעו בני
ישראל כאשר פסקה זוהמתם בעמדם על הר

סיני, ועל כן ראו בחוש שהשי"ת הוא ואין
בלתו, והיה בכוחם לומר "נעשה ונשמע"
בדומה למלאכי השרת שאין להם גוף.

נמצאנו למדים מעתה, שאלמלא היה
הקב"ה מורידנו למצרים ומוציאנו משם
באותות ובמפותים ומזכך אותנו במשך
שבעה שבועות, לא היינו יכולים לומר
"נעשה ונשמע", וכיון שלא היינו יכולים
לומר "נעשה ונשמע", לא היינו יכולים
לקבל את התורה, כדרך שאומות העולם לא
יכלו לקבל את התורה. נמצאת אומר,
שהקב"ה הכין אותנו מתחילה מחמת היותנו
בני אברהם יצחק ויעקב, הכל כדי להכשירנו
לקבל את התורה, ואם כן בוודאי שייך לומר
"אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את
התורה".

חכמת אדם תאיר פניו

והנה במסכת שבת (פח, א) איתא
עוד: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע,
באו שישים ריבוא של מלאכי השרת, לכל
אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים,
אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. ופירשו
התוספות: שני כתרים - של הוד היו, לפיכך
כשנטל משה (את כתרי בני ישראל, לאחר
שהסירום מהם המלאכים בחטא העגל), קרן
עור פניו.

הא לנו שהאומר "נעשה ונשמע",
זוכה להוד שהוא קירון אור פנים. וביאור
הדבר, כי המכיר בדבר אמיתי בהכרה מלאה,
מאירים פניו משמחה עמוקה מאוד, וכמו
שסיפרו חז"ל (נדרים מט, ב) על רבי יהודה
שענה למטרוניתא שהתפלאה על מאור פניו,
בלשון הפסוק (קהלת ח, א) – חכמת אדם
תאיר פניו. ולכן מי שמאמין באמונה שלמה

הוא, ומיד עשו עגל מסכה והחלו צועקים:
 "אלה אלהיך ישראל".

אמר להם הקב"ה: שכחתם כי אני
 אלוקיכם מקור חיותכם? מעתה איבדתם את
 זיו הודכם. אין לכם יותר לא שלמות שכלכם
 ולא שלמות הבנתכם. והעצה היעוצה לכם
 מעתה, שתחזרו אל הצדיק שלא איבד את
 בטחונו (אתפשטותא דמשה בכל דור ודור),
 והוא יורה לכם הדרך כיצד לחזור למדריגת
 הבטחון שהיה לכם, וכשתזכו בחזרה
 לבטחון, ממילא תקבלו בחזרה את כתרי
 ההוד שקיבלתם בשעה שאמרתם "נעשה
 ונשמע".

עבודת החיים

יסוד זה הוא יסוד גדול ועצום במידת
 הבטחון וצריך להיות נר לרגלי האיש
 הישראלי. הנה יש לך בן אדם שרואה כי
 נקלע למצב חדש, בלתי קל, אשר כעת הוא
 רק התחלתו ואי-אפשר לדעת מה ילד יום.
 ולמשל, מי שנוולד לו ילד חולה בתוך ביתו,
 וחושיו מתבלבלים עליו באחת – איך אוכל
 לעמוד בזה? הלא מצב זה הולך להמשיך
 אתי מעתה ועד זקנה ושיבה. או למשל,
 הורים שקולטים ביום מן הימים שהשידוך
 שבחרו לבתם, אינו כפי שחשבו, וראשם
 עליהם סחרחר – איך ממשיכים מכאן
 הלאה? איך יוצאים מן הסבך שנכנסנו בו?
 וכן למשל, מי שנסתבך בכספים גדולים שלא
 באשמתו. הוא חתם ערבות לפלוני לשם
 מצוה, והנה הלה פשט את הרגל וכעת
 הנושים באים אליו... כל אלו גורמים לבני
 אדם הרבה בלבול וטשטוש ומעוררים אצלם

ובהכרה עמוקה, שאם הקב"ה צוה, יוכל
 לקיים, עד שהוא מוכן מחמת כן לקום ולומר
 "נעשה ונשמע", הרי הוא מקבל הבנתה של
 תורה כמו גם הכוחות הדרושים לקיים
 אותה, וממילא פניו מאירים מחכמת התורה.

עבודת הנשמה הכוללת עם הענפים

יותר מזה כתוב בספר "תורת חיים"
 (ב"ב עה, א) על דברי התוספות הנ"ל, וזה
 לשונו: וכיון דמשה נטל מכל אחד מישראל
 כתרי הוד שלו, שהוא אור בהיר, אור השכל
 וזיו דעתו, לכך היתה יכולת בידו לסבול כל
 אחד מישראל ולכוין את דעתו, לפי שנשמתו
 ואור פניו היתה כלולה מכל ישראל על-ידי
 זיו הוד שלהן, ולהכי שקול היה משה ככל
 ישראל.

ובספרים⁴ נמצא כתוב שדבר זה פועל
 על-פי דברי חז"ל "זכה נוטל חלקו וחלק
 חבירו", כי באמת כל הנשמות שורשן אחד,
 אלא שמתחלקות לענפים רבים, ולכן אם
 הענפים אינם ראויים שישירה עליהם ההוד,
 שורה ההוד אצל הנשמה הכוללת, ואז
 כשהענפים מגיעים אצל הרב מפני ששכחו
 את ה"נעשה ונשמע" והוטרדו מהם כתרי
 ההוד, הרב מחזיר להם את ההוד שהיה
 במקורו שלהם.

הלא הענפים כבר אמרו פעם "נעשה
 ונשמע" וכבר היו להם כתרי הוד, אך בשעה
 שנכשלו באמונה, ניטלו מהם הכתרים... הנה
 משה רבינו לא חזר בזמן שקבע להם, ומיד
 התחיל העם לפחד שלא יהיה מי שיגן
 עליהם. חשבו שכיון שאמרו "נעשה ונשמע"
 הכל יזרום על מי מנוחות, והנה גילו שלא כן

⁴ ראה ספר הקדוש 'שם משמואל' נח (תרע"ה).

כעס רב.

בדבר שלא יוכל לעמוד בו, אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ברוך גוזר ומקיים – כשהקב"ה מביא גזירה על האדם, הוא גם נותן לו הכוחות שיוכל לעמוד בה. כל אלו שורשם ביסוד זה, **שהקב"ה מכיר את האדם ולעולם לא יעמיס עליך דבר שלא תוכל לעמוד בו.**

הוויכוח הפנימי בין הצדוקי לרבא

אמור מעתה: כשהאדם עומד בפני נסיון כזה של אמונה, הרי הוא כעומד על הר סיני, כשבנפשו ישנה ברירה אם להיות צדוקי ח"ו או להיות רבא, האם ייהפך לשבר כלי באשר כל תכניותיו קרסו אחת לאחת, שהרי בחזיונו ראה את עצמו מקים בית לתפארת עם בנים צדיקים והולכים כולם בדרכי ישרים, ובביתו עושר וגדולה וכבוד, ומתקדש על ידו שמו הגדול ברבים, והנה לפתע בא פלוני (כביכול אין זה הקב"ה ח"ו) והחריב את הכל במחי יד. ולפעמים יחשוב כן האדם על עצמו: בעשר אצבעותיי הפרתי לי בור עמוק וקברתי בו אותי ואת משפחתי, כך שאין לי יותר תקווה לצאת ולראות את אור השמש.

או שמא יקום בשמחה רבה ויצעק בקול גדול: "נעשה ונשמע", יתכן מאוד שטעיתי, יתכן גם שפלוני בחר להחריב את ביתי, אך סוף כל סוף אני מאמין באמונה שלימה שהקב"ה הטיל עלי כעת משימה, ואם כן מוכרח הדבר שאוכל למלאותה, כי לא יתכן בעולם שהקב"ה יטיל עלי דבר שלא אוכל לעמוד בו. ואע"פ שאני מרגיש שלא אוכל לעמוד בנסיונות הנצבים לפתחי, הרי זה רק ללא עזרתו יתברך, אבל עם עזרתו בוודאי אוכל לעמוד בהם.

מגלה לנו רש"י: ממידת הבטחון הוא להאמין שאין הקב"ה מטיל עלינו דבר שלא נוכל לעמוד בו. אמנם כן, מי יחליט להיות השליח, זה ענין של בחירה. אבל סוף כל סוף, כשהגיע אלינו הדבר, הוא הגיע אלינו על-פי גזירתו יתברך, והוא לעולם לא יביא עלינו דבר שנוכל לעמוד בו.

הקב"ה לעולם לא יציע לך עסקא שאינה על-פי מידותיך. הוא הרי מכיר אותך יותר משאתה מכיר את עצמך, הוא יודע כמה כסף יש לך, הוא מכיר את תכונותיך, ואם הוא זרק לך את ה'חבילה', אין זה אלא שיודע שתוכל לעמוד בו. ואם כן יכול אתה להיות שלו ורגוע, ולהשריש האמונה בלבך שה'חבילה' החדשה היא טובה גדולה בעבורך, כי מעתה קיבלת חבילה חדשה של תורה ומצוות. מעתה תצטרך לברר היטב איך לא להישאב אל המחלוקת, איך לא לפגוע באנשים, מה עליך לעשות כשאין לך מה לשלם לבעלי החובות, איך אתה עתיד להתמודד עם הבושות, ומה תצטרך לחשוב כשתרגיש בוש ונכלם וכן הלאה.

עד כה ישבת ברוגע, ולפתע בא הקב"ה וזרק לך 'פעקל' - חבילה של תורה. הוא לא שאל אותך תחילה. היודע אתה למה? שהרי כבר אמרת עת עמדו רגליך על הר סיני "נעשה ונשמע". וכבר כתב כן רבינו בחיי (פרשת כי תצא) שהנשמה בעת ירידתה מסכימה לכל אשר עתיד לעבור עליה בימי היותה על פני האדמה, וכל כך למה? מפני שמאז עמדו רגליה על הר סיני, היא מאמינה שתוכל לעמוד בכל אשר ישית עליה אדונה. כל הביטויים השגורים על לשונות בני אדם, כגון: אין הקב"ה מנסה את האדם

ובל נחשוב שהכוחות באים לאדם רק כבדרך אגב, אלא הם באים יחד עם הנסיון, כי כל נסיון וכל מצב קשה, הוא חבילה של תורה, וכיון שכן מוכרח הדבר שכבר יש לו לאדם הכוחות לעמוד בהם, ועל כך יש להודות ולהלל להשי"ת על כל מצב קשה שהוא מכניס אותנו, שהרי הוא מעין קבלת התורה, ובקבלת התורה - עליונים ששו ותחתונים עלו.

סיפור נפלא על קיום הבטחת ה'

באמצע החורף סיפר לי יהודי מעשה שהיה: הוא יושב בבית המדרש, והנה נכנס לפתע חברו, איש שמח ועליו, ניגש אליו ומתחיל לספר, לא לפני שהוא מקדים בהתרגשות: חייב אתה לשמוע לאיזו סייעתא דשמיא זכיתי היום, ממש ראיתי את אלוקים עין בעין...

ואל הסיפור: נוסע אני כל יום באוטובוס למנהטן בשביל מלאכתי, וברוך אני שומע שיעורים. היום שמעתי שיעור באמונה, והנה אני שומע שעל האדם להיות תמיד מוכן לקראת הבאות, כי לעולם לא יידע מתי יפקוד אותו הקב"ה בנסיון. צריך הוא להיות תמיד מחוזק באמונה, כדי שגם אם יפקוד אותו הנסיון בפתע פתאום, לא יפול ברוחו אלא יאמין בכל לבו כי הקב"ה עומד לימינו ומסייע לו לעבור אותו בשלום. סברתי וקיבלתי, נכנסתי לעבודה והנה אני מוצא על שולחני 'מכתב פיטורין'. לא חלמתי ולא ציפיתי לבשורה קשה כזו. הייתי עובד מצוין, ולפתע מודיעים לי ללא כל הודעה מוקדמת וללא שום יכולת להתגונן שאין לי יותר מה לחפש פה.

סיים הלה ואמר לבן שיחי: ראה נא

והאמת שכל זה נכון גם אם האדם מרגיש שהתלכלך במעשיו וחטא בהנהגותיו, שהרי כל זה לא מעלה ולא מוריד, כי גם אם הנסיונות באו לו מחמת חטאיו, סוף כל סוף מוכרח להיות שיוכל לעמוד בהם, כי הקב"ה לא הביא לו אותם אלא לטובתו, מפני שידע כי לאור מצבו עליו להשתלם בחלקים אלו בתורה דווקא. יתכן אמנם שאם לא היה חוטא, היה די לו בחלקים אחרים בתורה, אבל סוף דבר הוא חבילה של מצוות וחלקי תורה שניתנו לו לטובתו. והרי זה כמי שהוציא את עצמו ממסכת מגילה ותענית, שנתנו לו מחמת כן ללמוד מסכת יבמות.

וכשיבחר האדם לומר "נעשה ונשמע", יתקיים בו הפסוק "תומת ישרים תנחם", ויזכה לסיוע גדול מן השמים שלא להמחץ תחת המשא, אלא אדרבא, יתגדל ויתעלה על נס דווקא מתוך נסיונותיו. ואז כבר יבין ממילא ששום דבר אינו לרעתו, וכשיראה אז אחרים מנידים עליו ראש כפי שמנידים ראש לאיש אומלל ומסכן, יבין שנתפסו לכת הצדוקים ויתמלא עליהם רחמים.

החוט המשולש

זהו היסוד במידת הבטחון שעל האדם לשנן אותו ערב ובוקר וצהריים, וכמו שעליו לשנן שהקב"ה משגיח על כל פרט ופרט ושגם מה שבעלי בחירה עושים לו, הוא בגזירת שמים, וכמו שיש לו לשנן שהקב"ה טוב ומטיב ועושה הכל לטובתו, כך הוא צריך לשנן שאם הקב"ה הביא לו נסיון מסוים, נתן לו גם כל הכוחות שיוכל לעמוד בו מבלי להשבר ברוחו.

החדשה או שהיא נפגעה בגלל מגיפת הקורונה. ענה לו הלה שהוא אכן עובד בה כרגיל ומקבל את משכורתו באופן שוטף בלי שום קושי. שאל אותו שוב מה לגבי מקום עבודתו הקודם. סיפר לו הלה: מקום עבודתי הקודם נסגר על מסגר ובריח, וכל מי שנשאר לעבוד שם, איבד את פרנסתו. רק אני ועוד שניים מעמיתיי שקיבלנו מכתב פיטורין באמצע החורף, מתפרנסים כעת בכבוד.

תומת ישרים תנחם - כאשר האדם מאמין בתחילת פקידת הנסיון שיוכל לעמוד בו כי הקב"ה יהיה בעזרו, ומתוך בטחונו זה קם וצועק "נעשה ונשמע", הקב"ה עומד לימינו, וטוב לו בזה ובבא.

איך עזר לי ה', בהכינו אותי תחילה להתחזק באמונתי, ממש בבחינת מקדים רפואה למכה...

כל זה אירע כאמור באמצע החורף, כאשר מאז היהודי בעל המעשה הולך ומתחזק באמונה, ומאמין שאם הקב"ה הביא לו למצב כזה, בוודאי הוא הטוב ביותר עבורו ובוודאי יוכל לעמוד בו.

כעת ממש מספר לי בן שיחי בהתפעלות גדולה, כי הלה אמנם הסתובב חודשיים בלי פרנסה, אך בתומם מצא לו פרנסה חדשה, אשר התחיל להרוויח ממנה פחות או יותר כפי שהרוויח בפרנסתו הקודמת. עכשיו קודם חג השבועות שאל את בעל המעשה אם עדיין הוא עובד בפרנסתו

יום שני פרשת בהעלותך (נשא בחו"ל) – ט' סיון התש"פ

האמונה כי הקב"ה אינו מנוע מלהביא את הישועה

בדרך הטבע

שלו, כי יקבל אותו באופן כזה, עד אשר ייצא מאפו ויהיה לו לזרא. ואז יראה ויבין שכאשר הקב"ה עמו יש לו שובע ותענוג, וכשאינו עמו שום דבר לא יושע אותו.

היד ה' תקצר?!

ממשיכים הפסוקים: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שִׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רְגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי בִקְרַבּוֹ וְאַתָּה אֲמַרְתָּ בְּשׂוֹר אֶתֶן לָהֶם וְאֶכְלוּ חֶדֶשׁ יָמִים, הֲצֵאֵן וּבְקָר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אִם אֵת כָּל דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֶף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, הֲיֵד ה' תִּקְצָר? ! עֲתָה תִרְאֶה הַיִּקְרָךְ דְּבָרֵי אִם לֹא.

והנה כל בר דעת מבין שאי-אפשר להבין פסוקים אלו כפשטם, שהרי משה היה עד לכל מה שעשה השי"ת במצרים בשדדו את כל מערכות הטבע, וכי לא יאמין שיוכל גם עתה להביא בשר לכל בני ישראל?!

וכתב הרמב"ן ביאור נפלא להבין המשא ומתן בין משה רבינו והקב"ה, וזה לשונו: והנכון אצלי, כי כאשר יעשה ה' אותות ומופתים לישראל חסד הם מאתו, וכולן לטוב להם, כי טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, זולתי כאשר יצא הקצף על עוברי רצונו, שיעשה עמהם באף ובמידת הדין לרעה גמורה. והנה אין בניסים רק טובה גמורה שלימה ברחמים, או נקמה במידת הדין.

ענשו של התולה אשרו במה שאינו שלו

פרשת בהעלותך כוללת כמה פרשיות שבהן בני ישראל לא נהגו כשורה. בתחילה היה כמתאוננים רע באזני ה', ולא התבאר להדיא בפסוקים על מה התאוננו ומה היה חטאם, ומיד לאחר מכן – וְהָאֶסְפַּסְפָּף אֲשֶׁר בִּקְרַבּוֹ הַתְּאוּוֹת פְּתָוָה, ולא רק הם, אלא אף בני ישראל נמשכו אחריהם – וַיִּשְׁבוּ וַיִּכְפּוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאָכְלֵנוּ בְּשׂוֹר. וְזָכַרְנוּ אֵת הַדְּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם, אֵת הַקִּשְׁאִים וְאֵת הָאֵבֶטְחִים וְאֵת הַחִצִּיר וְאֵת הַבְּצִלִּים וְאֵת הַשּׁוּמִים, וְעֲתָה נִפְשָׁנוּ יִבְשָׁה אֵין כָּל בְּלִתֵּי אֶל הַמָּן עֲיַנֵּינוּ.

כשהביא משה רבינו את דברי העם אל ה', אמר לו: וְאֶל הָעָם תֹּאמַר הַתְּקַדְּשׁוּ לַמִּקְדָּשׁ (הזמינו עצמכם למחר) וְאֶכְלֶתֶם בְּשׂוֹר, כִּי בְכִיתֶם בְּאֶזְנֵי ה' לֵאמֹר מִי יֵאָכְלֵנוּ בְּשׂוֹר כִּי טוֹב לָנוּ בְּמִצְרַיִם, וְנָתַן ה' לָכֶם בְּשׂוֹר וְאֶכְלֶתֶם. לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמִים וְלֹא חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹם. עַד חֶדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר יֵצֵא מֵאֶפְכֶם וְהָיָה לָכֶם לְזָרָא...

אנשים יש להם דמיון שאם רק יהיה להם דבר פלוני, יהיו המאושרים שבעולם. אמר הקב"ה: זהו ענשו של מי שאינו שמח במה שיש לו ותולה את אשרו במה שאין

לכל אחד ואחד בדרך הטבע, וכך הוא מפרש ביסוד זה לשונו של מקום "היד ה' תקצר". ונחוץ מאוד לשנן יסוד זה ללא הרף, כי כל אחד נקלע מידי פעם למצבים קשים שאינו רואה איך הוא נחלץ מן הסבך בדרך הטבע, ואז הוא עלול להכנס ח"ו לעצבות, כי יחשוב בעצמו – הלא אינני ראוי לנס ואם כן מאין יבוא עזרי? ואמנם ישנם אנשים שאוהבים להשלוח את עצמם כי הנה יקומו למחרת לבוקר חדש ויגלו שהקב"ה הסיר מהם את הנסיון הקשה, אך אנשים רבים יודעים כי אין הקב"ה עושה ניסים כאלה (עכ"פ למי שאינו ראוי להם), כמו שאינו מצמיח רגל חדשה למי שנקטעה לו רגלו, ועל כן הם עלולים ליפול לייאוש באבדם כל תקווה להחלץ מן הסבך.

אך כשיהיה יסודו זה של הרמב"ן חרוט על לוח לבו, יקום ויתחזק מתוך אמונתו כי יד ה' לא תקצר מלהושיע אותו **הגם בדרך הטבע**. אמנם כן, המציאות היא כפי שהיא נראית לו ואינה עתידה להשתנות בדרך נס, אך עם כל זה יכול הקב"ה להוציא מן המצר אל המרחב בדרך הטבע. וכך הוא מעשים בכל יום ובכל שעה בכל קצווי תבל, כאשר אנשים לרוב נושעים ישועה גמורה בדרכים שונות שמעולם לא העלום בדעתם, ולא בדרך נס אלא בדרכי הטבע.

אין שום סיבה שלא תבוא הישועה

עוד יסוד נפלא כלול בתשובת הקב"ה "היד ה' תקצר": יש והאדם זקוק לאיזה דבר שיסודר לו, ורואה ששום דבר אינו זו. הוא מרגיש כי כל פעם הוא הולך צעד אחד וחוזר שני צעדים. ידע האדם שאין שום סיבה מצד השי"ת שהענין לא יסודר – היד ה' תקצר?!

אבל עתה, כשאמר לו (למשה) שיתן להם (לבני ישראל) שאלתם (שהיא סתם תאוה שהתאוו לה) ויאכלו בשר עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרע, ידע משה רבינו שלא יהיה אות מאת השם לבראות להם בשר כאשר נתן להם דגן שמים, כענין שיאמרו חכמים (סנהדרין נט, ב) אין דבר טמא יורד מן השמים (והרי גם כאן אינו ענין של ריבוי טובה ואף לא של נקמה בעוברי רצונו, כי אם מילוי תאוותם של בני ישראל, ואם כן בוודאי לא יסודר עבור כך הקב"ה מערכות הטבע)...

ועל כן שאל בתמיה מה יעשה להם בדרך כל הארץ, אם ישחט להם צאן ובקר מכל סביבותיהם לא יספיק להם, ואם יאסף להם כל דגי הים אשר במקום ההוא הקרוב להם לא יספיק להם. והשם השיבו, כי אין יד השם קצרה לתת להם שאלתם גם בדרך המקרים.

ומסיים הרמב"ן בלשונו: וזה טעם "היקרך דברי אם לא", ואמר "היד ה' תקצר"... ולא אמר ה' "הממני יפלא כל דבר", כי לא יעשה זה במופת (רק בדרך הטבע). וכן היה, שנסע רוח מאת השם (כלשון הפסוק) כמנהגו של עולם, לא "רוח ים חזק מאד" ולא "רוח קדים עזה" כאשר יזכיר במופתים (שמות י, יט, שם יד, כא), אבל רוח סתם כנהוגים, ויגו שלום מן הים, לא שנבראו עתה בעבורם, ואין בדבר חידוש מטבעו של עולם.

אין הקב"ה זקוק לנס

למדנו מדברי הרמב"ן יסוד נפלא, שהקב"ה אינו חייב לשדד מערכות כדי להושיע לבני אדם, אלא הוא יכול להושיע

לא יתכן בעולם, שהרי הקב"ה מנהל את העולם, ולא יתכן שיהיה שום צער לאדם מבלי שיוכרוז על כך בשמים. אם טרם הגיעה ישועתו, ברור הדבר כשמש, שיותר טוב לו כרגע כפי שהוא.

משל נחמד מאדם הנוהג ברכבו

משל למה הדבר דומה, למי שמתיישב ברכבו ולו מכשיר 'ווייז' (waze) מתוחכם שעוצר את הרכב אם הוא סוטה מן המסלול (כפי שקיים במטוסים). הוא כותב במכשיר ה'ווייז' את היעד שהוא רוצה להגיע אליו, ה'ווייז' מתכנן את המסלול והוא מתחיל להניע את רכבו לפי ההוראות. כשמגיע לפרשת דרכים, ה'ווייז' מורה לו לנסוע ימינה, אך הוא חשקה נפשו לנסוע דווקא שמאלה. הוא מטה את רכבו לשמאל, אך רכבו נעצר וממאן למלאות את תפקידו. לב האיש כמעט שמתפליץ מרוב כעס – מדוע הרכב נתקע בדיוק עכשיו כשאני ממהר, ועוד באמצע הכביש? ואת האמת אנחנו יודעים, שהרכב אינו נוסע לטובתו, כי אם יסע, לא יגיע אל יעדו.

האדם רוצה ללכת לאיזשהו מקום משום שכך עלתה בדעתו, אך הקב"ה רוצה שלא ילך לשם מפני שאין טוב בשבילו שילך לשם. מנסה האדם ללכת, אך אינו מצליח. כשרואה שאינו מצליח, הוא משקיע יותר כוחות ללכת לשם, ויותר כוחות, ועוד יותר כוחות, ובסוף אינו מצליח. וכשרואה שאין הדבר הולך כפי שרוצה, הוא בטוח שמן השמים רוצים להענישו ורואה את עצמו כבעל יסורים גדול המקבל את יסוריו באהבה. והאמת שאינו בעל יסורים, אלא אדרבא, מן השמים רוצים להעניק לו את

הלא ברגע אחד הוא יכול לסדר את הכל שלא בדרך נס אלא בדרך הטבע! האדם מזכיר טוב ושוב לחבירו שיעשה בשבילו את מה שהבטיח לו, וכל פעם חבירו מתנצל כי הדבר פרח לו מזכרונו. ה'תקצר מלגזור שלא יפרח לו לחבירו הדבר מזכרונו?! הקב"ה בוודאי יכול לגזור שפלוני לא ישכח אותך, כמו שהוא עושה כן מידי יום ביומו.

ומה שאתה רואה שפלוני שוכח ומה שאתה רוצה כל-כך שישודר אינו מסתדר, הרי זה רק מפני שכך רצה הקב"ה בעת הזאת לטובתך. הרי זה ככף מרק שנמצאת קרוב לפיך, אך אינך יכול להכניסה פנימה מפני שלא נתנו לך רשות. מדוע אתה מתרוצץ אנה ואנה כרודף אחר הישועה, וכשאתה רואה שאינך משיגה, אתה מתעייף או כועס? הלא הישועה אינה מרוחקת ממך; היא כאן בהישג ידך, אלא שהקב"ה אמר לעת עתה "לא", וזאת מפני שהוא אוהב אותך ויודע שכעת איננו טוב עבורך. והאמת שעדיין אינך יכול לדעת למה איננו טוב עבורך, כי אין אתה יודע לא את העתיד ולא מה שהיה עמך בגלגולים ראשונים, אך בכל אופן יכול אתה להיות בטוח שאם הקב"ה אמר "לא", התכוון בזה לטובתך.

הרי אתה רואה אצל יוסף הצדיק שבגלל שביקש משר המשקים שיזכירוהו לפני פרעה, נשכח הדבר מלבו במשך שנתיים ימים. הראית לדעת מזה, שכאשר האדם רודף אחר הישועה ומזכיר טוב ושוב לפלוני שיעשה לו טובתו, הוא מסיר את עצמו מן הדרך הישרה, כי הוא משריש בזה ההכרה בלבו, שמה שלא הגיעה עדיין ישועתו, תלוי במה שפלוני שכח. ודבר זה

ברצונם להרביץ תורה בישראל, אך אחרים התקוממו כנגדם ודחפו אותם אל הצד. מה עשו? אמרו: אם אין הקב"ה חפץ שנרביץ תורה כאן, כפי הנראה לא טוב לנו מקום זה. נלך למקום אחר ונרביץ תורה שם. וכי חילוק יש בין כאן לשם?! הלא סדנא דארעא חד הוא! הלכו למקום אחר והקימו ישיבות לתפארה עם מאות תלמידים מצוינים.

אין לה' מעצור להושיע

היד ה' תקצר?! – האדם סבור לפעמים שפרנסתו תקועה מפני שהוא מוכר נעליים ולאחרונה אנשים מיעטו לצאת מבתיהם ולא נקרעו נעליהם. וכי יש לו להקב"ה קושי לגרום שכולם יבואו לקנות נעליים?! וכי העלה מאן דהו אי פעם בדעתו שיום אחד כולם יבואו לקנות 'מסכות' [מאסקעס – masks]?! הלא כמו כן יכול הקב"ה לגרום שהממשלות יוציאו החוק שכל אחד צריך לקנות חמשה זוגות נעליים בגלל שהמחלה עוברת דרך הנעליים! תבין שמה שנדמה לך איננו הסיבה למה שאתה תקוע, ולמען האמת אינך תקוע בכלל, אלא אתה תקעת את עצמך בגלל שהכנסת את עצמך למשבצת קטנה והחלטת בהחלטה נחושה שלא תתן לאף אחד להוציאך ממנה, ושגם אם ימטר עליך מטר ותקפח עליך השמש ותרעב ללחם – לא תצא.

והיה טעמו כטעם לשד השמן

בפרשה זו נאמר: וְהָיָה כְּזֶרַע זֶד הוּא וְעֵינָיו כְּעֵין הַבְּדֹלַח, שְׁטוּ הָעַם וְלָקְטוּ וְטָחְנוּ בְרִחִים אוּ דְכוּ בְמִדְכָה וּבְשָׁלוּ בְפָרוּר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֲגוֹת, וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן.

הטוב ביותר ולכן מצילים אותו לבל יפול בפח יוקשים.

המסיר את ידו מן ה'הגה' איננו בעל יסורים

ונמצא הדרך הנכונה, שאם יראה האדם שהוא מבקש להטות לשמאל ואינו מצליח, יסיר את ידו מן ה'הגה' ויאמר בשלוות נפש: "כפי הנראה אינני צריך להטות לשמאל, אלא לימין; אסע לימין כי זהו הנכון". אדם כזה לא יצטער כלל, אלא אדרבא, ישיש וישמח על שהקב"ה מנע אותו מלפנות לדרך בלתי רצויה, ובוודאי לא יראה את עצמו כבעל יסורים, אלא כאדם מאושר עלי אדמות.

בימים האחרונים שמעתי מאנשים נאמנים כמה וכמה סיפורים שארעו עמהם, כאשר איבדו את פרנסתם, ובסוף מצאו את עצמם מרוויחים מכך באשר קיבלו פרנסה אחרת טובה יותר ומכניסה יותר. כשהאדם מאבד את פרנסתו, אם כי בתחילה יש לו להתפלל שלא יאבד אותו, כשרואה שהדבר נעול ופרנסתו נלקחה ממנו, אין לו להיבהל, אלא יאמין שהקב"ה רוצה להביא אותו לדרך בטוחה ורחבה יותר.

היכולת להאמין בזה, נובעת מהאמונה כי יד ה' לא תקצר. כי כשהאדם מאמין שהקב"ה יכול לסדר את הכל בדרך הטבע, הוא מבין מזה שמה שאין הולך לו כפי שרוצה, אינו בגלל איזו סיבה חיצונית, אלא בגלל שיד ההשגחה מובילה אותו אל הטוב שנמצא במקום אחר.

מעשים הם בכל יום ואין איש בעולם שיכול להשתמט מזה. היו אנשים שבקשו בכל מאודם להיות רבנים וראשי ישיבות

הרוחניים והגשמיים. כשהאדם נזהר שלא לגשם את השפע שהקב"ה ממשיך עליו, הרי הוא זוכה ומוצא בו כל מיני טעמים. מה שאין כן אם הוא מגשמו במו ידיו על-ידי שממאן ליתן להקב"ה לנהל את חייו באופן מלא ומנסה ליטול קצת בכוחות עצמו.

יש מי שמוכר שולחנות תמורת חמש מאות דולר כל אחד. פעם נכנס אליו איש אמיד לקנות שולחן, חושב המוכר, מאיש כזה אפשר להוציא חמש מאות חמישים; אבקש ממנו חמש מאות חמישים ולא ירגיש אפילו. מוכר זה מגלה בדעתו שאינו רוצה ליטול את השפע באופן ישיר מהקב"ה, אלא רוצה לשחק עם השפע, לבשלו, לטגנו, להוסיף לו מלח ותבלין. מה שיארע לו, שאמנם יקבל כעת את חמישים הדולר הנותרים, אבל עד מהרה יגלה כי עליו לשם טבין ותקילין לצרכים אחרים. אם הקב"ה הוריד לך שפע, אל תגע בו. אל תנסה לעשות שתדלנות כדי להקדימו ולהוציאו בכוח...

הרי כבר אמרו חז"ל בהלכות טריפות: כל יתר כנטול דמי. אם אתה רואה שמשכורתך תבוא רק למחר, מדוע תמהר להקדימו להיום? היד ה' תקצר להביאה לך היום?! אם תנסה להקדימו להיום, הלא תסיר אותו ממקורו ויתגשם! קבל אותו כפי שהקב"ה נותנו לך, וכך תרגיש בו את ברכת ה'.

מבואר שלאחר שטרחו בכל מיני טרחות לתקן את המן, היה טעמו בסופו כטעם לשד השמן, שהוא לחלוח של שמן כפירוש רש"י. שאל בספר "תפארת עוזיאל"⁵: היתכן הדבר שהיה במן רק טעם אחד?! הלא כבר הודיעו לנו חז"ל (יומא עה, א) שהיו מוצאין בו כל מיני טעמים! והשיב: הסיבה שהיו מוצאין במן כל מיני טעמים, היא מפני שהקב"ה הוריד לבני ישראל השפע כמות שהוא כדי שלא יצטרכו לטרוח בהכנת המאכלים ויהיו פנויים ללימוד התורה, והשפע כמות שהוא יש לו את כל הטעמים שבעולם. ואכן הצדיקים שרצו לעבוד את ה', לא בקשו להוסיף מלח ותבלינים על המן, אלא אכלו אותו כמות שהוא, וממילא טעמו בו את כל הטעמים שבעולם.

לעומתם, פשוטי העם, טעו בחשבם שאין המן ערב מספיק לחיכם וצריך להוסיף בו מלח ותבלין. וזהו שטו העם ולקטו – שטו מלשון שטות. היו אלו עסוקים כמה שעות בהכנת מאכלם, וכיון שהתעקשו לגשם את השפע הרוחני שקיבלו, נתמלא להם רצונם, ולאחר כל הכנותיהם, הרגישו רק את טעם בישולם – טעם לשד השמן.

כל יתר כנטול דמי

ביאור זה מתרחב יותר לאור הידוע לנו שהשפע היורד מן השמים אינו צרכי אכילת האדם בלבד, אלא גם שאר צרכיו

⁵ להרה"ק רבי עוזיאל מיזליש זי"ע מגדולי תלמידי המגיד הק' ממעזריטש זי"ע, ועוד זכה להקביל פניו הבעש"ט הק' זי"ע ולקבל תורה מפיו. הרבי ר' אלימלך זי"ע כינהו עב"ד ה' על שמו עוזיאל בן דרעזיל.

לע"נ

הבה"ח יוחנן ז"ל בן יבלח"ט הר"ר יחזקאל בנימין הי"ד הנו"מ סימא מאשע תחי' ולע"נ ר' נתן אליעזר ב"ר מנחם מענדיל ז"ל נדבכת הר"ר נחמיה רוסל הי"ד

יום שלישי פרשת בהעלותך (נשא בחו"ל) – י' סיון ה'תש"פ לימוד התורה מתוך הסתכלות פנימית

בגלל זה אמר דוד, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, דהיינו להביט מה שמתחת לבושה של תורה).

תָּא חָזִי, אֵית לְבוּשָׁא דְאַתְחֲזִי לְכֻלָּא, וְאַיְנוּן טַפְשִׁין פִּד חֲמָאן לְבוּשׁ נֶשׁ בְּלָבוּשָׁא דְאַתְחֲזִי לֹון שְׁפִירָא, לָא מִסְתַּפְּלִין יְתִיר. חֲשִׁיבוּ דִּהְהוּא לְבוּשָׁא, גּוּפָא, וְחֲשִׁבוּ דְגּוּפָא, נִשְׁמָתָא.

(בוא וראה בדרך משל, יש לבוש הנראה לכל, ואלו הטיפשים שהשגתם קטנה מאוד, כשרואים אדם לבוש יפה, שנראה להם הדור בלבושו, אין מסתכלים יותר, ורנים אותו על-פי לבושו ההדור, וחושבים את הלבוש כגוף האדם, וחושבים גוף האדם כמו נשמתו. ומצד שני כשרואים אדם נמוך קומה, יבוזו לו לרוב טיפשותם, הגם שיהיה גדול בישראל אשר כל העולם נע מפניו, ואף גם חיות ושרפים ואופני הקודש מכבדים אותו).

פְּהַאי גְּוֹנָא אוֹרְיִיתָא, אֵית לָהּ גּוּפָא, וְאַיְנוּן פִּקּוּדֵי אוֹרְיִיתָא, דְּאַקְרוּן גּוּפֵי תוֹרָה. הַאי גּוּפָא מִתְלַבֵּשׁ בְּלָבוּשֵׁין, דְּאַיְנוּן סְפוּרִין דְּהַאי עֲלָמָא. טַפְשִׁין דְּעֲלָמָא, לָא מִסְתַּפְּלִי אֶלָּא בְּהוּא לְבוּשָׁא, דְּאַיְהוּ סְפוּר דְּאוֹרְיִיתָא, וְלָא יִדְעֵי יְתִיר, וְלָא מִסְתַּפְּלִי בְּמָה דְּאַיְהוּ תַּחֲתוֹת הֵהוּא לְבוּשָׁא. אֵינּוּן דִּינְדְּעִין יְתִיר, לָא מִסְתַּפְּלִין בְּלָבוּשָׁא, אֶלָּא בְּגּוּפָא, דְּאַיְהוּ תַּחֲתוֹת

דרך החכמים בלימוד התורה

בזוהר הקדוש פרשה זו, לאחר שתואר מעלת המלאכים ושגב קדושתם, ונתבאר שבבואם לזה העולם הם זקוקים להתלבש בלבושים של העולם הזה, כתוב בזה הלשון: **וְאִי בְּמִלְאָכֵי פִּי, אוֹרְיִיתָא דְּבָרָא לְהוּ, וּבָרָא עֲלָמִין פְּלָהוּ, וְקָיִמִין בְּגִינָה, עֵאכֹ"ו פִּינִין דְּנַחֲתוֹת לְהַאי עֲלָמָא, אִי לָאוּ דְּמִתְלַבֵּשׁ אֶבְהִינִי לְבוּשֵׁין דְּהַאי עֲלָמָא, לָא יְכִיל עֲלָמָא לְמִסְבֵּל.** (ואם במלאכים כך, התורה שבראה את המלאכים ואת כל העולמות, והם מתקיימים בשבילה, על אחת כמה וכמה שכיון שירדה לעולם הזה, אם לא היתה מתלבשת באלו הלבושים שבעולם הזה, לא היה יכול העולם לסבול אותה).

וממשיך הזוהר הקדוש: **וְעַל דָּא הַאי סְפוּר דְּאוֹרְיִיתָא, לְבוּשָׁא דְּאוֹרְיִיתָא אֵיְהוּ. מֵאֵן דְּחֲשִׁיב דִּהְהוּא לְבוּשָׁא אֵיְהוּ אוֹרְיִיתָא מְמַשׁ, וְלָא מְלָה אַחְרָא, תִּיפַח רוּחִיָּה, וְלָא יְהָא לִיָּה חוּלְקָא בְּעֲלָמָא דְּאַחֵי. בְּגִין פִּי אָמַר דְּדוּד, גַּל עֵינֵי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ. מַה דְּתַחֲתוֹת לְבוּשָׁא דְּאוֹרְיִיתָא.**

(ועל כן סיפור הזה שבתורה, היא לבושה של תורה, ומי שחושב שאותו הלבוש הוא תורה ממש ואין בו דבר אחר, תיפח רוחו, ולא יהיה לו חלק לעולם הבא.

ברם, בגלל שהקשר האמיץ המחזק את המלוכה שתשאר שקטה ושלווה הוא על ידי אהבת העם אל המלך, על כן היתה העצה היעוצה מלפני המלך, שפעם אחת בכל שנה, יצא המלך בכבודו ובעצמו בכל מדינותיו להתראות לפני ההמון, לקיים מה שנאמר (ישעיה לג, יז) "מלך ביפיו תחזינה עיניך", ובכל עיר ועיר אשר יבוא שמה, ינתן דת, שתהיה רשות לכל אחד ואחד לבוא אלא המלך ולשאול את בקשתו, ועל ידי כן תגדל ותתרבה אהבת העם אליו וממילא תתחזק מלכותו ותתאמץ ממשלתו.

וכאשר נגמר בלבו לעשות כן, התייעץ עם אוהביו וחכמיו איך יופיע בפני בני המדינות להראות להם תפארת גדולתו, שהרי כפי ערך גדולתו והדרו וגודל תפארתו, כן תתרבה ותתגדל אהבת העם ויראתם אליו, מפני שישמחו בלבם על שזכו להיות עבדים למלך רם ונישא שאין שני לו בעולם. היו מהם שאמרו שטוב שיצא בלבוש מלכות אשר בו נכתר למלך, שהוא רקום בחוטי זהב שחוט ויש בו כמה וכמה משבצות זהב והמה ממולאים באבני יקר – רמות וגביש וספיר וכיוצא באלו.

אולם החכמים המחוכמים שביועציו התנגדו לעצה זו באמרם כי מן הלבוש הזה יראו רק שיש למלך עושר רב, אך דבר זה לא יקנה לב עבדיו לאהבה אותו, וזאת משתי סיבות: האחת, שאין ראוי לשבח את האדם בעבור גודל עשרו והצלחתו, כי ממון רק מקרה הוא ולא זכה להם מרוב חכמתו וגבורתו. והשניה, שהרי כמה וכמה מן הפרתמים והסגנים יש להם עושר רב ועצום, ומעתה מה גבר מגובריך?

יעצו החכמים שיביאו את ספר

ההוא לבושא. תְּפִימִין עֲבָדֶי דְּמִלְכָּא עֲלָא, אֵינָן דְּקִיָּמוּ בְּטוֹרָא דְּסִינֵי, לָא מְסַתְּפְלֵי אֶלָּא בְּנִשְׁמָתָא, דְּאִיהִי עֲקָרָא דְּכֻלָּא אֹרְרֵיתָא מִמֶּשׁ. וְלִזְמָנָא דְּאַחֵי, זְמִינִין לְאַסְתְּפְּלָא בְּנִשְׁמָתָא דְּנִשְׁמָתָא דְּאֹרְרֵיתָא.

(כעין זה היא התורה, יש לה גוף, והוא מצוות התורה הנקראות גופי תורה. הגוף הזה מתלבש בלבושים שהם סיפורים של עולם הזה. הטיפשים שבעולם אינם מסתכלים אלא בלבוש ההוא, שהוא סיפור התורה, ואינם יודעים יותר, ואינם מסתכלים כמה שיש תחת הלבוש ההוא. אלו שיוודעים יותר, אינם מסתכלים בלבוש, אלא בגוף שהוא תחת הלבוש ההוא. החכמים, עבדי המלך העליון, אותם שעמדו בהר סיני, אינם מסתכלים אלא בנשמה שבתורה, שהוא עיקר הכל, תורה ממש. ולעתיד לבוא, עתידים להסתכל בנשמה של נשמה שבתורה).

משל נפלא למלך שביקש לעורר

אהבת עמו

והנה הגה"ק רבי הלל מקאלאמיא זיע"א הביא בספרו "שירי משכיל" משל נפלא בשם מורו ורבו מרנא ה'חתם סופר' זיע"א אשר לוקח את דברי הזוהר הקדוש לנדבך נוסף: מעשה במלך אדיר שהיה מושל ממשל רב, והיו תחת ממשלתו נכנעים ומשועבדים כמה מלכים ושרים. וידוע, כי מי שזכה למלכות וממשלה רבה כזאת, אי-אפשר לו שכל הדברים והעניינים, מסעיהם ומוצאיהם של אנשי המדינות, אשר הם רבים מאוד מאוד, יבואו כולם לפניו כדי שיוכלו להכיר על ידי כן את טובו עדי שתתחזק בלבם אהבתם אליו.

מאוויים רק בלבוש החיצוני, רשם על הלבוש את כל ראשי הפרקים אשר בספר הזכרונות, כדי שכל הרוצה יוכל להתבונן ולהבין מהם את מהות המלך ולהגיע אל התכלית המקווה.

מתבאר מדברי ה'חתם סופר', שהלבושים אינם סתם כיסוי לדברים פנימיים אשר צריך להאמין שהם קיימים, אלא הדברים הפנימיים רשומים בלבושים עצמם, וכשיתבונן החכם בלבושים, יגיע אל אותם דברים פנימיים ועל ידי כן תתחזק אהבת השי"ת בלבו ויתקרב אליו.

ובתורתך כתוב לאמור שמע ישראל

בספר "דברי ישראל" להרה"ק ממאדז'יץ זיע"א (פרשת משפטים) הביא בשם זקנו הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זיע"א שפירש הנוסח "ובתורתך כתוב לאמור שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" – בכל שורה שבתורה, היכן שאתה פותח באקראי, כתוב לאמור מאחורי השורות שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד. כך הוא כשלומדים "שנים או חזין בטלית" או "שור שנגח את הפרה", עם כל הבנה חדשה בתורה, מתגלה מאחוריה כי – שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד.

על פי זה פירש הרה"ק ממודז'יץ זיע"א מאמר חז"ל (עירובין נד, ב): למה נמשלו דברי תורה כדד? מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בו, מוצא בו חלב, אף דברי תורה, כל זמן שאדם הוגה בהן, מוצא בהן טעם. התינוק הקטן שאין לו עדיין שכל במוחו, חושב שהדד עצמו הוא מזונו ולא החלב שבתוכו, ולכן הוא נושך, וכיון שנושך, נמצא שותה דם תחת חלב. אף דברי

הזכרונות, אשר שם כתוב ורשום דברי אמת מהמלחמות העצומות שערך המלך כל ימי חייו וניצח בהן, וכמה ערי מבצר כבש הגם שהיו גדולות ובצורות בשמים, ואיך עבור גודל אהבתו על עמו, סיכן נפשו לעבור בתוך ראשי החלוצים בכמה מלחמות, כדי ללחום עבור תושבי ארצו ולהצילם מהצר הצורר. וכן כמה חסדים גמל לבני עמו בגופו ובממונו, ושהיה דואג תמיד בחכמתו להקל עול מלכותו מעליהם בכל מיני אופנים וליתן דרור וחריות כמה שאפשר לעשות כרצון איש ואיש. אמנם בוודאי לא יסבלו כל המון העם קריאת כל דברי הימים בפרטות, לכן התחכמו וביאו אומן חרש וחושב, ויתנו לו הרבה אבנים יקרות, והוא יחקוק עליהם ראשי הפרקים של סיפורי גדולותיו ומלחמותיו ומעשיו הטובים ומידותיו הטובות, ואותן אבנים ייקבעו במשבצות שבלבושו אשר בו נכתר למלך, ואז נקווה שכאשר ילבש המלך לבוש זה בעת צאתו להתראות בכל מדינות מלכותו, יפלו כל רואיו אפיים ארץ ואת עפר רגליו ילחכו, כי יאמרו: הנמצא כזה איש נכון וחכם, גיבור ועריץ וטוב לב כמוהו?

לבוש שהמהות רשומה בו

והנמשל: המלך הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה. הקב"ה רוצה להתראות לכל אחד ואחד מבאי העולם, כדי שיראו כולם את גדלו ואת יקר תפארת מלכותו ותתאמץ אהבתם אליו. על כן גמר בדעתו להוריד להם את התורה הקדושה שבה כתובים כל דברי גדולתו ומידותיו, אך בידעו שלא יוכלו לסבול דא בהיותם בעולם גשמי, הכניס אותה בלבוש, וכדי שלא ישימו

מעבירים הסדרא שמו"ת, שהגם שאיננו עוסקים עדיין בחכמת הנסתר, מכל מקום אין עיקר התורה סיפורי הדברים, אלא עניינים פנימיים שעל ידיהם שמהם אנו לומדים – שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד. ספרי החסידות אף הם בנויים על דרך הזוהר.

ספרי החסידות

יש הטועים לחשוב שספרי החסידות פירשו הפסוקים רק בדרך רמז כאותם העושים פרפראות לחכמה. לא כן הדבר, אלא פירושים אמיתיים הם הבנויים על הפירושים הפנימיים של התורה. לא לחינם אנו מוצאים במקומות הרבה שכל ספרי החסידות מפרשים את פסוקי התורה בסגנון אחד, וכמו "צוהר תעשה לתיבה", שפירשו כל הצדיקים שיש לעשות צוהר לתיבות התפילה, אין זה אלא מפני שזה ממש מה שכתוב בפסוקים על-פי פשט למי שלומד את התורה בפנימיותו.

ולמדו אותנו הצדיקים שלא רק בפסוקי התורה הוא כן, אלא גם במזמורי התהלים. ואע"פ שנראה לו לאדם שפסוקי התהלים נהירים לו לפי פירושם הפשוט המובן לכל ילד, וכשיאמר למשל "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע כי אתה עמדי", ירגיש שדוד המלך ע"ה נתכוון אליו ממש ושאינן שום סיבה לפרש את הפסוק באופן אחר, ידע שאם כי נכון הדבר שיש לו להתדבק בפסוקי התהלים לפי פירושם הפשוט, מכל מקום אין זה פירושם האמיתי כי אם הלבוש החיצוני, והרי כך כתוב ב"יהי רצון" שאומרים קודם התהלים, שיש להם למזמורי התהלים צירופי אותיות, שמות, ראשי תיבות וסופי תיבות.

תורה הם כך – אם יחשוב האדם שכל מזונו נמצא בלבוש, יתחיל ללעוס את הלבוש ויפסיד את מזונו. כשהאדם לומד תורה, יש לו לזכור, שהיא רק הלבוש שעל ידו יוכל לקבל את מזונו – דבש וחלב תחת לשונך.

אשר יאמר כי הוא זה

עוד תלה פירוש זה בפסוק (שמות כב, ח): "על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה". אם יחשוב האדם על שור, רוצה לומר על "שור שנגח את הפרה", או על שה, רוצה לומר על "הכונס צאן לדיר", או על שלמה, רוצה לומר על "שנים אוחזים בטלית", או על כל אבידה, רוצה לומר "אלו מציאות" – כי הוא זה, זה מה שכתוב כאן ותו לא, הרי זה דבר פשע.

ח"ו להפריד בין נגלה לנסתר

התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי שהביא לעולם את אור תורת הנסתר, מגלה לנו בזאת, שחס ושלום להפריד בין תורת הנגלה לתורת הנסתר. אלמלא דבריו היינו סבורים ששתי תורות הן, תורת הנגלה המיועדת להמון העם, ותורת הנסתר המיועדת למי שמילא כריסו בש"ס ופוסקים וזיכך את עצמו. מודיע לנו התנא האלוקי שאין הדבר כן, כי אין מילה ואין יסוד בתורת הנגלה שאין לו הקבלה בתורת הנסתר, ומן הנגלה יש לו לאדם לבוא אל הנסתר, כי זאת התכלית.

ואכן כשפותחים ספר הזוהר בכל מקום בתורה, רואים איך שהוא מפרש כל פסוק ופסוק על-פי מהלכים פנימיים שבין קוב"ה ושכינתיה, וזה מזכיר לנו בעת שאנו

חסורי מחסרא והכי קתני

וכפי שהוא בפסוקי התהלים, כך הוא במשנה ובתלמוד. כל מה שנכתב על-ידי התנאים והאמוראים שידעו להחיות מתים, יש לו פירוש פנימי המובן רק על-ידי התבוננות עמוקה.

וכן כתב בספרים בשם האר"י הק' ז"ל⁶ שמסיבה זו נמצא הרבה פעמים בש"ס חיסורי מחסרא, כי לפי צירופי התיבות על-פי הפירוש הפנימי צריך להיות דייקא כך. והביא שם מה דאיתא במסכת סוכה (מט, ב): תנא דבי רב ענן: מאי דכתיב חמוקי ירכיך, למה נמשלו דברי תורה כירך? לומר לך: מה ירך בסתר, אף דברי תורה בסתר. וכתב כי חמוקי הוא ראשי תיבות ח'יסורי מ'חסרא ו'הכי ק'תני, והיינו כי התורה נכתבה באופן של חסורי מחסרא מפני שיש בה פירוש הנסתר מעיני בני אדם כפי שהירך נסתר מעיני בני אדם, ולפי פירוש זה הנסתר מוכרח להיות חסורי מחסרא.

וכן נמצא כתוב מהגה"ק רבי שמשון מאוסטרפאלי זיע"א בתוספת אמרים, וזה לשונו (נצוצי שמשון שה"ש): חמוקי ראשי תיבות חסורי מחסרא והכי קתני, כמנין יר"ך הם בגמרא, רוצה לומר מאתיים ושלושים פעמים נמצא בש"ס חסורי מחסרא. ואמר מוהר"ש שהוא סוד נפלא, לאו למימרא שנחסר המתניתין ויש להוסיף על מה שנחסר. זה אינו, גם כן מאי קסבר רבי שלא סידר בעצמו המשנה עם ההוספה, ולא בא לסתום אלא לפרש.

והענין שכל המשניות שמות הקודש

הם, ולא היה אפשר לרבינו לסדר בענין אחר, כי כן יוצאים צירופי השמות ודקדוקים, כענין המשנה במסכת שבת (קן, ב) "ישב ה'שני ו'מילאהו ה'שני חייב", הרי גלוי עיניים השם הקדוש בראשי התיבות. ועל כן אע"פ שנחסרה המתניתין, הווקק רבי לסדר כך, כי כן סדר השמות סוד ה' ליראיו. והכי קאמר: "חסורי מחסרא" - אע"פ שנחסרה המתניתין, מכל מקום "הכי קתני", כמו שהיא לפניך כך היא צריכה להיות סדורה.

כי בן יסד המלך

ובבואנו אל ענין העבודה המוטלת עלינו לפי ערכנו, יש לציין שהבעש"ט הק' יגע הרבה שידיעה זו המפורשת בזוהר הקדוש, תהיה נחלת העם, שכל אחד בין אם לומד חומש, בין אם לומד משניות או גמרא, ילמד מתוך הכרה זו שהפירוש הפשוט הנגלה לכל אחד הוא רק הלבוש, ושבאמת יש בו ענין פנימי ונשגב מאוד.

נבאר את דברינו בדרך דוגמא: כל מי שלמד בישיבה, אע"פ שלא היה מן המובחרים שבה, קנה בה יסודות המלווים אותו כל ימי חייו. ולמשל, מה שנשתרש בדמו שכל דברי רש"י מדוייקים היטב ושאינ בהם תיבה מיותרת. יסוד זה למד בישיבה, ועל יסוד זה הוא בונה את לימודו במשך כל ימי חייו בראותו כמה הוא נכון ומדוייק להפליא, כאשר דברי רש"י בהו"א ובמסקנא משלימים זה את זה. ואם לפעמים לא ידייק בדברי רש"י, יהיה זה רק מחמת מהירותו, אבל כשיתיישב במנוחת הנפש ללמוד פירוש רש"י, לא יצטרכו להזכיר לו שעליו

⁶ בספר הקדוש 'פנים יפות' סוף פרשת בא מביא שכתוב כן בשם האר"י הק' ז"ל.

לא לחינם אפשר לראות אנשים, שרק עתה סיימו את תפילתם, ואפילו אוזנים עדיין את הטלית ותפילין תחת בית השחי וממלמלים עלינו לשבח כתפילת הדרך, וכבר מתקשרים לעשות השתדלות כזו הנוגדת את הבטחון בה'. וכבר כתב כעין זה בספר הקדוש "תפארת שלמה", שבאמירת פסוקי דזמרה, יתכן שב"הללוי-ה" הראשון עוד יהיה האדם בעולמות העליונים, וב"הללוי-ה" השני כבר יהיה עמוק באדמה⁸.

מה נעשה ויצר לב האדם רע מנעוריו ועוד זאת יש לו מלך זקן וכסיל היושב בין מפתחי לבו ומבקש להפילו, ולכן גם אם בשעת התפילה יהיה בשברון לב ויכניע את ערפו הקשה, כיון שיצא למלאכתו וישכח את מה שזכר תחילה, יפול שוב לכל אותן מידות רעות שכבר הורגל בהן.

צא וראה, הלא אפילו בשעה שהאדם עוסק בדבר מצוה או יושב ומפלפל בסוגיות הש"ס, אין לו שום הבטחה שלא יהיה בעל גאוה. אדרבא, יתכן שדווקא מעיסוקו של אדם בסוגיות הש"ס, יבוא לכלל גאוה עד שיאמר עליו הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בכפיפה אחת, והרי כך אמרו חז"ל "למימינינים בה סמא דחיי, למשמאילים בה סמא דמותא". אילו היתה לנו הבטחה כזאת, כי אז כבר היה העולם מגיע לתיקונו השלם, והמשיח בא לגאול את עמו...

לדייק כל תיבה וכל אות, ושאם דבר אחד אינו מובן לו, עליו לחזור על הסוגיא שוב ושוב עד שיובנו לו.

על דרך זו השריש הבעש"ט הק' בלכות הצועדים לאורו, שכל אימת שיתיישבו עם הספר ללמוד, ידעו ויכירו באופן ממילא, שכעת הם עוסקים בדברים רמים ונשגבים אשר פירושה האמיתי הוא כמה שנעשה בין קוב"ה וכנסת ישראל.

ואע"פ שאין אנו זוכים עדיין למצוא בכל שורה את הפירושים וצירופי השמות, כפי שראה אותם מוהר"ש מאוסטראפאלי, מכל מקום אנו יכולים להרגיל את עצמנו ללמוד מתוך הכרה זו, וכשנלמד מתוך הכרה זו, נמצא כל אחד לפי מדרגתו עניינים של אמונה ואפשר גם צירופי שמות.

אין לו לאדם הבטחה שלא יפול

ונבאר עוד: הנה על האדם להתחזק תמיד באמונה, עשרים וארבע שעות ביממה, שבעה ימים בשבוע, כי אם יתרפה לרגע אחד מן האמונה, עד מהרה יפול ר"ל. וכך פירשו הצדיקים⁷ מאמר רבי יוחנן (ברכות כא, א) הלוואי שיתפלל אדם כל היום, כי בשעה שהאדם מתפלל, אם הוא מכוון בתפילתו, הוא חי עם האמת שהוא לבדו אינו יכול וזקוק לעזרת הבורא. מה שאין כן כשהוא יוצא מתפילתו, שאז הוא יכול ליפול בין רגע ממדרגותיו.

⁷ ראה ספה"ק 'בית אהרן' אוה"ק של רבי אשר הגדול מסטאלין זי"ע אות ז. 'אמרי קדוש' סטרעליסק עמוד מז.

⁸ ובשפת אמת כתב על-פי הכלל שמידה טובה מרובה, כי יש והאדם יהיה מרוחק מהקב"ה ובין רגע יתקרב אליו, וכתב שכך היה אצל יוצאי מצרים בעמדם על הים שהתלוננו "המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר..." ולא עבר זמן רב עד שהתעלו למדרגה שבה אפילו השפחה הפשוטה ראתה מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי.

במקוה, שכאשר עוסקים בתורה, יזכרו תמיד שעוסקים בדברים רמים ונשגבים המסתתרים מתחת הלבוש החיצוני, בשמותיו של הקב"ה.

כשהאדם מכוון כוונה זו בעת לימודו,

היא מוסיפה יראה ללימודו, ומוסיפה ענווה ללימודו שהרי הוא מביין שכעת הוא נוגע רק בלבוש וטרם הגיע אל הנשמה, וכשלא יבין לשון מסויימת בדברי חכמים, לא ירגז על שכתבו בשפה עילגת ח"ו, אלא יבין שישנם עוד פירושים פנימיים הנסתרים מבינתו.

הלא ידוע כעין זה מה שאמרו הצדיקים על מה שנקט הט"ז בלשון קשה מעט להבנה, שזה מפני שכתב את חיבורו גם על דרך הקבלה, ומטעם זה לא הניחו בשום אופן להגיה את דבריו, ואפילו במקום שהוכח באופן ברור כטעות הדפוס.

סוף דבר, **לימוד תורה בכוונה זו הוא לימוד גבוה בהרבה ומקרב את האדם לבוראו,** וכאמור כמה דרכים יש איך להרגיל את עצמנו במחשבה זו, ואחת מהן על-ידי שנכיר בכך שכל היסודות המובאים בספרי החסידות, יסודות אמיתיים הם המבוססים על הפירוש הפנימי של התורה, כי מזה נקיש גם לדברי חז"ל במשנה ובתלמוד, שכולם מתפרשים לפי פנימיות התורה.

מה בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו

וכן פירש בעל התניא זיע"א בשם הבעש"ט הק' זיע"א מאמר חז"ל "מה בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו? אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד", שאינו דומה מי שלומד פרקו אפילו מאה פעמים אך בלי "אחד", רוצה לומר בלי יחידו של עולם שאינו נקרא "עובד אלוקים", למי שלומד את פרקו עם "אחד", עם יחידו של עולם, שנקרא "עובד אלוקים".

אם אין האדם זוכר את בוראו בשעת לימודו, לא יתפלא לאחר מכן מדוע אין מידותיו מזדככות ומדוע אינו יכול להתאפק מלדבר דיבורים אסורים, שהרי לא התדבק בלימודו בתורה הקדושה. הלא מציאות היא שבמוצאי יום כיפור לאחר כל עבודת היום, אין לאדם נסיון כל-כך של שמירת עיניים כמו שיש לו בזמנים אחרים, מפני שבעבודת היום הוא נתעלה ונתקרב אל הקדושה. דבר זה ממש יכול לקרות לאדם גם על-ידי לימוד התורה בכל יום מימות השנה.

לימוד שמקרב את האדם לבוראו

מסיבת כל זה הזהיר הבעש"ט הק' להולכים לאורו מלבד מה שהזהיר אותם ללמוד בקדושה ובטהרה ולאחר טבילה

לע"נ

הרה"ח ר' בנימין אליעזר ב"ר גרשון ז"ל, האה"ח מלכה בת ר' יהושע פאליק הכהן ע"ה,
הרה"ח ר' חנינא צבי ב"ר שמואל מרדכי ז"ל, האה"ח רחל נחמה בת ר' שלמה אליעזר ע"ה
נדבת ידידנו הר"ר מענדיל סופר הי"ו

הרה"ח ר' יעקב משה ב"ר מאיר הכהן ז"ל, נדבת בנו ידידנו הר"ר יחזקאל שרגא כהן הי"ו

ר' בנימין שמואל בן ר' יחיאל ז"ל לייבלר – מארקשטיין

יום רביעי פרשת בהעלותך (נשא בחו"ל) – י"א סיון ה'תש"פ

ההתדבקות באור החבוי מאחורי לבושה של תורה

איתא להדיא בצוואת הריב"ש זיע"א, שכשעסוקים בלימוד התורה, יש לעצור מעט בכל שעה כדי להתדבק בכורא יתברך על-ידי שיזכיר לעצמו כי הוא עוסק בתורת ה' ושהקב"ה הוא זה שנותן לו כוח ושכל להבין ולהשכיל את דברי תורתו.

אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה

אולם מאידך מצאנו דיבורים ברורים מן הצדיקים, ואף גם מהבעש"ט הק' בעצמו, שבאמצע הלימוד אין האדם צריך להיות עסוק בענין הדביקות, כי עצם הלימוד זהו הדביקות. וכך נדפס בקונטרס "קיצור תניא" (פרק מא) בשם הבעש"ט הק' זיע"ע על מאמר הש"ס (ברכות לא, א) "אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, שמתוך כך זוכרהו".

חבירו זה הקב"ה, וכמו שפירש רש"י (שבת לא, א) במעשה דגר שביקש להתגיר כשהוא עומד על רגל אחת, והלל הזקן השיב לו: "דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה, ואידך - פירושה הוא, זיל גמור". ופירש שם רש"י שהקב"ה נקרא חבר

שויתי ה' לנגדי תמיד בעת הלימוד הגה"ק בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש זיע"א הביא בספרו "דברי תורה" (ח"ו או"נ), שלפני שהרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זיע"א היה מוסר את שיעורו בעיון, היה ממנה את תלמידו הגדול הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זיע"א, שיזכיר לו בקול מדי פעם הפסוק שויתי ה' לנגדי תמיד.

בדומה לזה הביא בספר "זכרון טוב" (עמ' ח) שפעם ביקש הרה"ק מניקלשבורג זיע"א מתלמידו הרה"ק ה'חווה' מלובלין זיע"א, היות שהוא חושש כי על-ידי עיונו בתלמוד יסיח את דעתו מן הדביקות, שירעיש בידיו כדי להזכירו. והעיד הרה"ק מלובלין זיע"א שאע"פ שלמה אצל רבו שנים הרבה, לא הוצרך מעולם להזכיר לו. פעם אחת בלבד ראה את רבו שקוע מאוד בעיונו ועלה בדעתו להרעיש בידיו, אך מיד העיר לו רבו שאין צורך בכך כי הוא זוכר שפיר.

מתבאר מעובדות אלו, שישנה עבודה המוטלת על כל יהודי לעצור באמצע לימודו כדי להזכיר לעצמו שהוא עומד לנגד ה'. וכך

שעריכת דיני תורה כמוה כלימוד התורה, ואפילו יותר מלימוד רגיל כמבואר במסכת שבת (י, א).

תחת רושם של יראה

ואכן סוגיא זו טעונה ליבון, כי לכאורה הדברים פשוטים שכאשר האדם עוסק בתורה עם ההכנה הראויה, הוא זוכר בכל עת כי דברי התורה הם צירופי שמות ומקיים בעצמו הפסוק שויתי ה' לנגדי תמיד, ומדוע יצטרך להפסיק באמצע לימודו כדי להזכיר לעצמו שויתי ה' לנגדי תמיד כפי שנהג בקדשו הרה"ק מניקלשבורג זיע"א.

ונתחיל לבאר בע"ה בפשיטות: הנה נפסק בתחילת השו"ע שעל האדם לקיים "שויתי ה' לנגדי תמיד" בכל עת, ומצד שני הרי מוטל על האדם לקיים בכל עת הפסוק "והגית בו יומם ולילה". ובכן, איך יקיים האדם גם זה וגם זה, והרי אין בכוח האדם לחשוב שני דברים בבת אחת. אמנם כן, יכול היה האדם אילו היה חפץ בכך, להחליט בעצמו שיחשוב רגע אחד מזה ורגע אחד מזה וחוזר חלילה, אך בזה ידמה לאנשים אלו שאין ראשם מיושב עליהם ומוחם מתרוצץ בכל עת מענין לענין, והלא הללו סובלים מזה כי אינם מצליחים להחזיק במוחם מחשבה אחת לזמן ממושך.

אכן התשובה היא, שאע"פ שאין האדם יכול לחשוב שתי מחשבות בבת אחת באופן מלא, יכול הוא להיות תחת רושם מחשבה הראשונה תוך כדי שהוא חושב מחשבות אחרות. ולדוגמא: מי שלומד עם חברותא, אע"פ שהוא עסוק בלימודו, יש במוחו גם רושם מהחברותא העומד לצדו. דוגמא דומה: מי שלומד ולפתע רואה את

כמו שכתוב (משלי כז, י) רעך ורע אביך אל תעזוב, והיינו שלא תעבור על דברי הקב"ה כפי שאינך רוצה שחברך יעבור על דבריך.

ועל זה אמר שאין לו רשות להפטר מחבירו, היינו מהקב"ה, שהרי הוא מחוייב להיות דבוק בו במחשבתו בכל עת. "אלא מתוך דבר הלכה", כלומר רק בשעה שהוא שוקע בים התלמוד, כי אז אדרבא, יוסיף וישקע במחשבתו לתוך דיבורי התורה, וכל-כך למה? – שמתוך כך זכרהו, שהרי ישראל ואורייתא וקוב"ה חד הם, וכשהאדם מתדבק בתורה הוא בעצם מתדבק בהקב"ה.

הכל הולך אחר הכוונה הראשונה

וכן מצאנו לכמה וכמה מגדולי החסידות שהורו בפיהם שרק קודם הלימוד, בשעה שהאדם מכין את עצמו ללימודו, עליו לכוון במחשבתו שהוא רוצה להתדבק בבוראו באמצעות לימודו. אך לאחר מכן, כשהוא כבר יושב ולומד, אינו צריך לכך, כי לימודו הולך לפי הכוונה הראשונה. וכך הוא להדיא בספר התניא (פרק מא) שקודם שיתחיל ללמוד יעשה הכנה במחשבתו ויוציא בפיו כי הוא הולך ללמוד כדי לעשות נחת רוח לבוראו, אך לאחר מכן אינו צריך. ומביא ראייה מכתובת גט וספר תורה שצריכים לשמה לעכב, ואעפ"כ דיו לסופר שיאמר בתחלת הכתיבה הריני כותב לשם קדושת ס"ת או לשמו ולשמה.

וכן הביא בספר "אוצר החיים" שהגה"ק ה'דברי חיים' מצאנו זיע"א אמר לדיין אחד שלא יסיה את דעתו בערכו דיני תורה בשביל הדביקות בה', אלא יהיה שוקע כל כולו בדיני התורה כדי להוציא דין אמת לאמיתו. וזה מבואר לאור דברי חז"ל,

הרי הוא מחויב להרגיש דביקות זו גם במשך לימודו. **צדיקי החסידות הורו לנו רק, שבשעת הלימוד אין האדם זקוק לעורר הרגשה זו בלבו מבחוץ, אלא הוא יכול לעורר אותה מעצם לימודו, וזאת על-ידי שיכין את עצמו כראוי ויכוון את הכוונה הרצויה בעת לימודו, כי אז יראה שהוא מרגיש בכל משך לימודו שיש מנהיג לבירה.**

יש לומד ורע לו

הוי אומר: כבר אפשר שיתפלל האדם בבוקר ויתיישב לאחר מכן ללמוד כמה שעות רצופות, במהלכן יעיין ויפלפל בדברי תורה, ועם כל זה לא יקיים כלל מצות ולדבקה בו, וזה מפני שלא הכין את עצמו ללמוד באופן הראוי ועל כן לא זכה שהתורה תביא אותו לידי דביקות.

התורה יש לה כוח להביא את האדם לידי דביקות, אבל כדי שדבר זה באמת יקרה, על האדם להכשיר את עצמו. ולכן אם לא יכשיר האדם את עצמו, הגם שלא ילמוד לקנתר או כדי להתגאות, אלא ילמוד סתם מפני שהוא אוהב את הלימוד, לא יגיע לידי דביקות.

כשיגיע אדם כזה לעולם האמת ויתפלא כשיאמרו לו שלא קיים את מצות הדביקות, יפתחו לו את דברי התנא רבי מאיר במסכת אבות "כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה" ויאמרו לו: מה לך לבוא בטענות לאחר תשעים שנות חיים? הלא היית יכול לבדוק בעצמך אם באמת זכית לאותם דברים הרבה שזוכה להם הלומד תורה לשמה, ואילו היית בודק את עצמך, היית רואה מיד שהגם שלמדת ב'גישמאק' גדול, לא היה זה דביקות אלא

רבו עומד לידו ומסתכל, הגם שיאסף את כל חלקי נפשו להיות שקוע בלימודו, יהיה במשך כל זמן לימודו תחת הרושם של רבו העומד לצדו ובלבו תשרה היראה.

דביקות על-ידי לימוד התורה

לאור זאת לימדונו צדיקי הדורות, שכאשר האדם עוסק בלימוד התורה, אל יעלה בדעתו לומר שמצות הדביקות נדחית מפני לימודו כפי שמצות החסד (שאפשר לה להיעשות על-ידי אחרים) נדחית מפני לימוד התורה, אלא **אם ילמד עם הכוונה הראויה ובהכנת נפשו קודם לכן, יהיה בכל משך לימודו תחת הרושם שיש מנהיג לבירה.**

כשהאדם הולך ברחוב, אז הוא צריך להזכיר לעצמו בכל עת שיש מנהיג לבירה, שהרי העולם החומרי טועה ומטעה ומורה ההיפך מזה, אבל **כשהאדם יושב ולומד בכוונה הרצויה, הלא דברי התורה מזכירים לו בכל עת שיש מנהיג לבירה, ולמשל כשהוא לומד הלכות שבת, הרי הוא דן איזו מלאכה היתה במשכן ואיזו לא היתה במשכן, ואיזו מלאכה מגלה על האדם העושה אותה בשבת שאינו מאמין ר"ל בבריאת העולם, ואם כן הרי הוא זוכר בכל עת שהקב"ה ברא את העולם בששת ימי המעשה, ומה לו להזכירו לעצמו מבחוץ אם הוא יכול להזכירו לעצמו מבפנים.**

ונדגיש שוב: **בל נטעה לומר ח"ו שהמפלפל בלימודו יש לו פטור מלחשוב על השי"ת, ומפני שדברי פלפולו בעצמם הם אלוקות והתדבקותו בהם כמוה כהתדבקות בהשי"ת. הס מלהזכיר כזאת! את הדביקות בהשי"ת הלא צריכים להרגיש בלב, וכיון שהאדם מחויב לקיים שויתיה ה' לנגדי תמיד,**

משוהו אחר.

עצירה מן הלימוד כדי להבשיר את הלימוד

ומעתה נבוא ליישוב השאלה שפתחנו בה ואשר מצאנו בה כמין סתירה, האם מוטל עלינו לעצור באמצע הלימוד כדי להזכיר לעצמנו שיש מנהיג לבירה, או לא. והתשובה היא: מעיקרא דינא אין אנו זקוקים לכך, כי בעצם לימוד התורה היינו יכולים לזכור זאת בכל רגע. אולם, היות שרובנו אינם נמצאים במדרגה כזו שנבוא בכל עת מלימודנו לידי דביקות, על כן אנו צריכים לעצור כפעם בפעם להזכיר לעצמנו שיש מנהיג לבירה, ובכך נפעל שהתורה שלנו עצמה תהיה בכוונה הראויה וממילא תביא אותנו לידי דביקות.

וביתר ביאור: כשאנו מכינים את עצמנו ללימוד התורה, על-ידי אמירת מזמורי תהלים ואמירת לשם יחוד, אנו פועלים בכך שעכ"פ בשעה הראשונה שאנו יושבים ולומדים, נהיה תחת רושם היראה ונזכור שיש מנהיג לבירה דווקא מתוך דברי התורה שאנו מוצאים מפינו. אבל מה נעשה ובמשך הזמן אנו מתקררים קצת, ואז נעלם לו אותו רושם שהיינו תחתיו. לכן אנו זקוקים לעצור מעט בכל שעה ושעה, כדי לחזור להחזיר לעצמנו אותו רושם שהיינו תחתיו, כי אז נמשיך להכיר מתוך דברי התורה שאנו מוציאים מפינו שיש מנהיג לבירה.

תורה על מנת לקיים

כעת נעבור לנדבך נוסף: בשיעור הקודם נתבאר, שבעת הלימוד יש לו לאדם

להאמין שהוא עוסק בדברים נשגבים שיש להם פירושים עמוקים על-פי הנעשה בין קוב"ה לכנסת ישראל, ושהפירוש הפשוט שהוא מבין, הוא רק הלבוש של התורה, וישאף שאור נשמת התורה תחדור מבעד הלבוש החיצוני ותפעל בו את מה שצריכה לפעול בו, וכמו שביקש דוד המלך ע"ה "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך".

והנה הצדיקים כתבו להדיא שכל הלומד בכוונה זו, נחשבת תורתו תורה לשמה. והסיבה לכך, משום שבשאיפתו להאציל על עצמו את אור התורה ולהתקרב על ידי כך לבוראו, הרי הוא כלומד על מנת לקיים, וכבר כתב השל"ה הק' שהלימוד על מנת לקיים הוא תורה לשמה.

כך ראיתי שיצא מפי קדוש הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זיע"א, שהעומד בשתיקה בשעת קריאת התורה ומכוון שאור התורה תכנס בקרבו, הרי הוא לומד תורה לשמה. וזה מבואר בוודאי על-פי האמור – מדוע עומד לו האדם ומקשיב לבעל קורא? מדוע אינו מנצל את זמנו בהנחת תפילין דר"ת או בדברים אחרים הנחוצים לו? מפני שהוא מאמין שתיבות התורה הם צירופי שמות ויש בהם אור גדול, ובעת קריאת התורה אור זה מתעורר ונכנס בקרב השומעים כמבואר בזוהר הקדוש, ועל כן הגם שאינו מבין באותם צירופי שמות, מכל מקום הוא מכוון שהאור ייכנס בקרבו ויתאחד עם נשמתו האלוקית, ואם כן הוא בוודאי לומד אז על מנת לקיים הנקרא תורה לשמה.

הצדיק שנתדבק תיכף ומיד באור

התורה

הרה"ק מפיאסעצנא זיע"א הביא

אצטרך להעמידך בכור המבחן לראות אם הגעת למדרגות לימוד תורה לשמה אם לאו.

ציווה עליו הגר"א שייכנס לחדר וילמד הפסוק הראשון שבספר דברי הימים "אדם שת אנוש". לאחר רבע שעה שהחכם חזר על הפסוק שוב ושוב עם כל מפרשיו, יצא אל הגר"א והודיע לו: "סיימתי!" אמר לו הגר"א: "אם אין אתה יכול לשבת וללמוד אותו פסוק שוב ושוב, סימן הוא שאין אתה לומד תורה לשמה".

עובדא זו עובדא מופלאה היא, ולו מפני שאנו יכולים להיאחז בה. אם רואה האדם שאינו יכול ללמוד ענין מסויים מפני שכבר למד אותו פעמים הרבה והוא כבר בקי בו, הרי זה מפני שהוא מדבק עצמו רק בלבוש. אבל כשידע האדם שמאחורי הלבוש יש אור אין סוף, יחשוק לבו ללמוד דבר אחד בלי סוף פעמים מפני שירצה לדבק עצמו באותו אור.

והאמת שיכולים לראות בחוש שאותם בני אדם שלומדים ברצינות, אע"פ שלא הגיעו עדיין למדרגת הצדיקים, יש להם לפעמים 'גישמאק' נפלא בלימוד החזרה דווקא, ולא מפני שחושבים לחדש דבר מה בחזרתם, אלא מפני שהם מרגישים קשר הדוק לדברי התורה אע"פ שכבר בקיאים בהם. ויתכן שדבר זה בא להם מפני שהם מתקשרים לאותו אור המסתתר מאחורי הלבוש.

עכ"פ כאשר האדם מאמין שמאחורי לבושה של תורה חבוי אור גדול, ומכוון להאציל עליו אור זה בלימודו, ועוד זאת עושה הכנה קודם לימודו כאמור לעיל, הרי הוא זוכה לזכור בכל עת לימודו את השי"ת

בספרו "מבוא השערים" שכאשר המגיד הק' ממעזריטש ז"ע היה פותח את פיו באמירת תורה, מיד היה הרבי ר' זושא ז"ע מתחיל להרעיש בקול גדול מרוב התלהבות, ומוכרחים היו התלמידים להוציאו אז מן החדר כדי שלא יפריע להם לשמוע את דברי רבם הקדוש. וזאת היה למרות שלא היה ידוע כבעל מוח חריף כשאר בני החבורה.

ובעמדו בחוץ, היה הרבי ר' זושא משיג את כל דברי התורה שאמר המגיד בפנים מעצמו. וכנשאל מאין יודע אותם, אמר: **כאשר הרבי רק אומר את הפסוק שעליו הוא עתיד לומר תורה, נפתחים מיד שערי החכמה וכל אורות התורה וסודותיה נמשכים מהם, וכבר אז אני יודע את כל החכמות והסודות ודרכי העבודה, ולכן אני מתלהב בשעה זו, כי כבר אז נשמתי משגת את אור החכמה.**

כך היה צדיק זה משיג את האור הטמון מאחורי לבושה של תורה ומתדבק תיכף ומיד לבוראו יתברך. וכעין זה יכול כל אחד לפי ערכו להאציל על נשמתו מאור גדול זה, וזאת על-ידי שיאמין בשעה שהוא לומד חומש או משניות או גמרא, עיון או בקיאות, או בשעה שהוא לומד שאר חלקי התורה, שיש בהם אור גדול הנעלם מעיניו, וירצה שאור זה יכנס בו וישפיע עליו. וכשיעשה כן, בוודאי ייחשב כלומד על מנת לקיים ותהיה תורתו תורה לשמה.

המבחן אם האדם לומד תורה לשמה

עוד ראיתי מעשה בחכם אחד שרצה להתקבל כתלמיד מן המניין בבית מדרשו של הגר"א. אמר לו הגר"א: "איני מקבל אצלי תלמידים כי אם הלומדים תורה לשמה, לכן

הגם שהם רק לבושה של תורה. והיינו כמו שנתבאר כבר, שבאמת הנשמה אינה שוכחת שיש מנהיג לבירה, אלא שהגוף מסתיר בעדה ידיעה זו, וכשהאדם מזכך את עצמו, ממילא גופו מפסיק להסתיר בעד הנשמה.

זיכוכ זה יכול לבוא הן מהתאמצות המוח להבין את מהלכי התנאים והאמוראים, והן מהתאמצות לזכור אותם, והן מנידוד שינה ושאר יגיעות הכרוכות בלימוד התורה. הללו הם דברים המשפיעים על כל פינות הנשמה ומזככים אותם כדי שאור התורה יוכל להאיר בכולן בלי יוצא מן הכלל.

הלא כן תראה, שכשהאדם מעביר את הסדרה שמו"ת, הוא יכול בד בבד לחשב את חשבונות הבנק שלו, וסיבת הדבר מפני שאינו מרגיש צורך לאמץ את כל חלקי המוח שלו, ועל כן פיו ממלמל ומוחו נודד למרחקים, וכיון שכך, אין אור התורה יכול להכנס עמוק בנשמתו הגם שהוא נמצא לידו ממש.

מה שאין כן כשהאדם עמל בתורה, כי אז הוא מוכרח לפתוח את כל מוחו ולבו להבין את מה שלומד, וממילא הוא נעשה כלי מוכן לקבל את האור המסתתר מאחורי לבושה של תורה, שיכנס בכל פינות נשמתו. ונמצא באמת שהעמלות גורמת לשני דברים שהם אחד: האחד, שהגוף מזדכך וממילא זוכר האדם שיש מנהיג לבירה. והשני, כי הוא נותן לתורה לחדור עמוק במוחו וממילא נכנס אצלו האור הגדול של התורה.

משל מוחכמות העולם

נוכל להביא לזה משל מכדור ירייה, שכפי הידוע יש בו שני כוחות, הכוח

ונקראת תורתו תורה לשמה. וכאמור לעיל, היות שהאדם אינו במדרגה כזו שיזכור דבר זה בכל עת, לכן הוא צריך לעצור כפעם כפעם להזכיר זאת לעצמו מבחוקן.

עמלות התורה לשום מה?

והנה אחרי ראותינו כל זאת, יכולה שתתעורר השאלה בלבותנו: מדוע אנו צריכים להתייגע בהבנת הלימוד? הלא גם לאחר כל היגיעות אין אנו מבינים אלא את הלבוש של התורה, כאשר למעשה אנו שואפים לקבל את האור המסתתר מאחוריו, ואם כן אנו יכולים באותה מידה לומר את תיבות המשנה והגמרא מבלי להבין דבר, ונזכה ממילא להתדבק באור התורה.

נקדים ונענה שבאמת ישנה תועלת גדולה גם באמירת תיבות המשנה והגמרא, וכך הורו הצדיקים לבעלי מוחות חלשים, שיקראו דפי גמרא אע"פ שאין מבינים לא דבר ולא חצי דבר. וכמו כן הורו הצדיקים לענין לימוד הזוהר, שגם מי שאינו מבין פירושו, יאמר אותו בפיו ויפיק מזה תועלת גדולה, כי האור בוודאי יאיר בנשמתו.

ועם כל זה מחויב מי שחנן אותו ה' בחכמה לעמול ולהתייגע בהבנת דברי התלמוד, כי הנה בשיעור הקודם נתבאר שעל האדם להזכיר לעצמו בכל רגע ורגע שיש מנהיג לבירה, כי אם ישכח לרגע אחד, העולם החומרי ימשוך אותו כלפי מטה. והנה אחד מהדרכים להזכיר לעצמו שיש מנהיג לבירה הוא על-ידי התדבקות באור התורה, שעליה אנו לומדים בשיעור זה, אך מלבד דרך זו צריך האדם לזכך את עצמו על-ידי שיתייגע להבין את מהלכי התנאים והאמורים כפי שהם משתקפים בזה העולם

בגמרא (סוכה כח, א) "דבר גדול מעשה מרכבה, דבר קטן הוויות דאביי ורבא, שכאשר האדם לומד הוויות דאביי ורבא וחושב כי הוא זה ותו לא, זה דבר קטן, אבל אם הוא לומד אותן מתוך ידיעה שהם מעשה מרכבה, הוא דבר גדול. הא לך שהעיקר הוא להתדבק באור מעשה המרכבה, אך הדרך להגיע לזה היא על-ידי לימוד הוויות דאביי ורבא.

עכ"פ יסוד בעבודה הוא השווה לכל נפש, ולא דווקא לבעלי מדרגות גבוהות. ואדרבא, בעלי המדרגות אף הם עבדו בתחילת דרכם עבודה זו, אלא שלאחר שנים הרבה הגיעו לאן שהגיעו. וכל העובד עבודה זו, הרי הוא זוכה ללמוד תורה לשמה, וממילא זוכה לדברים הרבה ולכל סגולות התורה.

הראשון הוא שיחדור מבעד לעצמים, והכוח השני שלאחר שיחדור יוציא את האש מתוכו וישרוף את העצם שבו חדר. וכמו כן מייצרים היום כדורי רפואה על זו הדרך, שבתחילה ינוע הכדור מבית הבליעה למקום מסויים בגוף שאותו צריך לרפא, ואז כשיגיע לשם, ישחרר ממנו את התרופה המרפאת אותו חולי.

כעין זה הלביש הקב"ה את התורה בלבוש (אשר אף הוא קודש קדשים, כי כל תיבות מתיבות התורה הוא אש קודש), כדי שעל ידו תוכל התורה לחדור בנפשות האנשים, וזאת על ידי שיעמלו ויתייגעו בו. ואז כשתחדור התורה בנפשות האנשים, כל שיאמינו שזה רק לבוש ושמתתור מאחוריו אור גדול, יפרוץ אותו אור מבעד ללבוש ויאיר בהם.

וכבר פירשו הצדיקים⁹ על מה שאמרו

⁹ ראה 'כתר שם טוב' סימן קעד, 'יושר דברי אמת' סימן ח', 'אור הגנוז לצדיקים' פרשת מצורע.

מדור שבת קודש – צפרא דשבתא

ביאור הפיוט ברוך א-ל עליון חלק ב'

לראותה, ואפילו לא יראנה בחייו, הרי יראנה לאחר פטירתו. כי כן הוא הכלל ואין יוצא ממנו, שכל צרה היא הכנה לישועה, ובשעת הצרה הישועה כבר קיימת.

משפט הגאולה

והנה לפעמים יאמר האדם: אם הגאולה כבר קיימת, אמרו לי היכן היא ואשיגנה! והאמת שאין בקשתו מופרכת, ואכן כמו שיכול מי שסובל מאיזה צרה במקומו, לברוח למקום אחר ובכך ישיג את גאולתו, כמו כן יכול האדם לברוח לזמן גאולתו ובכך ישיג את גאולתו. וזאת יוכל לעשות על-ידי שיגביר בליבו ההכרה שישועתו כבר קיימת ויודה ויהלל עליה, כי אז הוא נכנס במוחו ולבו לזמן אחר - זמן גאולתו.

אמנם כן, אע"פ שיעשה האדם ככל האמור, יקשה לו מאוד להשכיח מלבו את כל דאגותיו ומצוקותיו על מנת להיכנס לעולם של גאולה באופן מוחלט. ואכן כלל גדול הוא שהאדם בעצמו לעולם לא יוכל להביא לעצמו את ההרגשה האמיתית שכבר נושע, רק הקב"ה יכול להביא לו את ההרגשה הזאת. ואולם האדם יכול להביא את עצמו למקום מסוים, שכאשר יהיה שם, הקב"ה יביא לו בליבו את ההרגשה הרצויה. והרי זה כשאר צרכי האדם כגון צרכי הפרנסה, שהוא יכול רק לעשות את

מהולל אקרא ה'

נעבור שוב מתחילת הפיוט שנוסד על-ידי אחד מרבותינו בעלי התוספות, ונראה בע"ה את יסודותיו ומה שנמצא בזה בספרי החסידות. דוד המלך אמר בתהלים (יח, ד): מהולל אקרא ה' ומן אויבי אֶשְׁשֶׁ, ופירש רש"י: בהלולים אקרא ואתפלל לפניו תמיד, כלומר אף לפני התשועה אני מהללו, לפי שבטוח אני שְׁאֶשְׁשֶׁ מאויבי.

בדברי רש"י אלו נמצא יסוד נפלא שטפחהו צדיקי החסידות, והוא שכל אימת שיהודי נמצא בצרה ובמצוקה ורואה סביבותיו חושך וערפל, ברור הדבר כשמש שזה רק התחלה של ישועה וגאולה שהקב"ה רוצה להביא עליו. כי הקב"ה אינו מביא קושי לאדם רק כדי להביאו למקום יותר טוב משהיה לו קודם לכן, ועל כן הוא מקדים תמיד רפואה למכה.

זאת ועוד, היות שאצל הקב"ה אין מושג של זמן, שהרי הזמן הוא בריאה גשמית, הרי הגאולה כבר נמצאת בעולמות העליונים, אלא שמצד האדם הנמצא בעולם גשמי, הגאולה עדיין מתעכבת. וכיון שכן, יכול האדם להודות עוד בטרם תבוא לו ישועתו, מתוך ידיעה שהיא כבר קיימת. ובוודאי כרוכה הודאתו גם באמונת לכו שהקב"ה טוב ומטיב, ואשר לכן אפילו לא תבוא לו גאולתו כפי שהוא היה רוצה, ואפילו לא יראנה בקרוב ממש, הרי סופו

מתייחדין לעילא, אוף הכי איהי אתיחדת לתתא ברזא דאחד" – בשבת קודש משתנה העולם במה שהפירושים, שהם שורש הקשיים, מתאחדים ונכנסים למצב של גאולה. אך כדי שהאדם הפרטי ירגיש זאת, עליו לשמור את השבת ולהכניס בכך את עצמו לתוך עולם השבת.

גוי ששבת חייב מיתה, כי מתנה זו להכנס לעולם של גאולה בעולם הזה, לא נועדה עבורו. אבל לבן ישראל, לו אומרים: השערים פתוחים בפניך. בוא והיכנס לעולם השבת ותרגיש גאולה. וזהו התענוג שמרגישים ביום השבת.

מעין עולם הבא

יש ושומעים כי ותיקי החסידים הרגישו ומרגישים טעם בשבת, אך קשה להבין על איזה טעם מדברים, כי אי-אפשר להסביר טעם מסוים למי שלא טעם אותו מעודו. אם כי ברור הדבר שמה שמועיל להם להרגיש את טעם השבת, הוא היותם פרושים מתאוות והבלי העולם הזה, מכל מקום הגדרת טעם זה היא ההרגשה שמרגיש האדם כאשר לאחר שנים ארוכות של ציפיה לישועה, נתבשר בכשורה טובה כי הנה באה ישועתו.

ואכן מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, ולכן אם יודה האדם ויהלל להשי"ת בימות החול אע"פ שאינו מרגיש טעם, ביום השבת יהיה כלי ראוי לקבלת אור השבת, וכיון שיגיע לנשמת כל חי ירגיש תענוג נפלא – טעם השבת. והרי זה כעין מה שדיברנו בביאור הפיוט "אסדר לסעודתא", שמי שמכין את עצמו בימות החול, הוא זוכה שהקב"ה יגלה לו סתרי תורה בשבת קודש.

השתדלותו, והתוצאות אינן בידו אלא בידי ה'.

כניסה לעולם הגאולה

לימדנו דוד המלך ע"ה, שמצד העבודה המוטלת עלינו יש לנו להכניס את עצמנו לעולם של גאולה, וזאת על-ידי שנודה ונהלל על הישועה טרם בואה. אך יחד עם כן נזכור שאין אנו יכולים להביא לעצמנו את ההרגשה המוחלטת שכבר נושענו, ואשר על כן עבודתנו איננה אלא מצד השתדלות, ולהרגשה האמיתית נזכה רק ברצות ה'.

והנה מתנה זו שבה הקב"ה נותן לאדם את ההרגשה שכבר נושע, היא הנקראת שבת קודש, כי על כן היא נקראת מתנה טובה אשר הקב"ה הוציאה מבית גגזיו ונתנה לישראל, לזרע יעקב אשר בו בחר ולא לאומות העולם. ואם בימות החול יכול האדם להרגיש לפעמים לאחר אמירת תהלים או לאחר השתטחות על ציון הרשב"י במירון שכבר נושע, אין זה אלא מפני שגם בימות החול יכול האדם להמשיך עליו טעימות משבת קודש.

כגוונא דאינון מתייחדין לעילא

וזהו מה שיסד הפייטן: "בְּרוּךְ אֱ-לֹהֵינוּ אֲשֶׁר נִתַּן מְנוּחָה" – הקב"ה נתן לנו מתנה נפלאה ביום זה, שנרגיש מנוחה אמיתית בנפשנו, ולא יהיה בלבנו לא צער ולא דאגה. והנה לפי האמת אין זה ההרגשה בעלמא שהקב"ה נותן לאדם באופן פרטי, אלא האדם מרגיש אותה מפני שהקב"ה מביא אז גאולה כללית לעולם.

וכן הוא לשון הזוהר: "כגוונא דאינון

בשם הספר "אהל יעקב": הנביא אומר (ירמיהו לא, יב) "אז תשמח בתולה במחול, ובחורים וזקנים יחדיו, והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם", וכתב על כך בספר "אהל יעקב"¹¹ (פרשת בא), שהגם שמשמע מפסוק זה שכולם ישמחו יחדיו, מכל מקום תהיה שמחת כל אחד לפי דרגתו.

והביא מה דאיתא במדרש שמסיבה זו היה המן נראה לכולם באותה צורה, אע"פ שהיו טועמים בו כל מיני טעמים – כדי שלא להטיל קנאה בין איש לרעהו. כי המן היה המזון שהיה בו השלימות הגדולה ביותר, ובכלל השלימות הוא גם שלא יהיה בו קנאה ותחרות. ואילו היה כל אחד רואה מה שיש לחבירו, היה האחד מקנא בחבירו. אבל עכשיו שרק הטעמים נשתנו, לא היה האחד יודע מה טועם חבירו ולא היה מקנא בו.

וכמו כן בשעת גאולתנו, יבואו כולם – הזקנים שסבלו רבות מקושי הגלות, עם הנערים שלא סבלו כל-כך. ובשביל שלא להטיל קנאה ביניהם, יתן הקב"ה שכר לכולם בשווה, וכולם ישמחו כאחד. אולם בהרגשת השמחה בפנים לא יהיה שווים, כי מי שסבל רבות מיסורי הגלות, תהיה שמחתו גדולה בהרבה מזה שלא סבל כל-כך. וזהו: "והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם", שמחתו של כל אחד תהיה לפי אבלו ויגונו בזמן הגלות.

ואפשר שזהו גם הביאור במה שאמרו "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה

אור השבת הוא השכר שהקב"ה נותן למי שמכין את עצמו בימות החול. היום לעשותם ומחר לקבל שכרם – השבת נקרא מחר, כי השבת הוא מעין עולם הבא.

שמור את יום השבת

ומסיבה זו צריך לעשות הכנה נפשית לשבת מתוך ההבנה שבשבת הוא הולך להיכנס לעולם אחר. וכן צריך מסיבה זו להיות יושב וממתין ליום השבת, וכמו שפירשו הראשונים את הלשון "שמור את יום השבת לקדשו", מלשון ואביו שמר את הדבר, שהוא לשון המתנה וציפיה.

כל זה כלול במילים: "אֲשֶׁר נִתַּן מְנוּחָה לְנַפְשֵׁנוּ פְּדוּם מִשָּׂאת וְאֲנָחָה" – הקב"ה נותן לנו ישועה גמורה ופדות מצרותינו. ואם ירגיש האדם פעם אחת תענוג זה, וזאת לאחר שהשכיל לעשות הכנה דרבה קודם השבת, יוסיף שוב לצפות לשבת הבאה כדי להרגיש שוב טעם זה, וכך יכין את עצמו גם לשבת הבאה, ושוב יזכה לטעום מטעם השבת, ויחזור הדבר על עצמו מדי שבת בשבתו.

וכיון שיהיה האדם משוכנע כל-כך בגאולה הנמצאת כבר, שהרי ירגיש אותה בחוש, יוכל להאמין בכל לבו שהקב"ה יגאול את עמו ישראל מהגלות הכללית, וזהו: "וְהוּא יִדְרֹשׁ לְצִיּוֹן עִיר הַנְּדָחָה, עַד אָנָּה תוֹנִיּוֹן נֶפֶשׁ נְאֻחָה".

התענוג לפי היגיעה

ובספר "ייטב לב"¹⁰ הביא יסוד נוסף

¹⁰ להגה"ק רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים זי"ע אבי שושלת סיגוט.

¹¹ להגאון רבי יעקב קראנץ זצ"ל מ"מ דק"ק דובנא.

מדרגה גדול, והוא יושב ושר עם בני משפחתו בחיות ובשמחה, הוא זה שמרגיש טעם ועונג בשבת.

ונראה לבאר כוונת דבריו בזה הדרך: **כשהאדם עובד את ה' בימות החול בקיום מצוותיו**, בוודאי אינו יכול לקבל אז את כל התענוג שאפשר לקבל מזה. והמשל לזה, במי שמודה לה' בימות החול, כלומר כשעדיין אינו רואה את ישועתו, וקשייו ומצוקותיו עדיין גדולים ועצומים, **כזה נקרא אדם שמתייגע בימות החול**. ובזה הוא מכין לעצמו כלים רבים לקבלת התענוג, וככל שהוא מוסיף להכין כלים כאלו הן בכמות והן באיכות, כך יגדל תענוגו ביום השבת.

כלים לקבלת אור השבת

אמור מעתה: **ככל שיהיו לו לאדם יותר קשיים בימות החול, ויודה לה' מתוך אמונה שגאולתו כבר מצויה והנה הוא עתיד לגלותה**, וככל שתהיה לו סוגיא יותר קשה ומורכבת בתלמודו ויטייגע להבינו, וככל שתהיה לו מצוה יותר קשה ויתאמץ לקיימה (ויזכור לעשותה לכבוד שבת כהוראת הרה"ק בעל מאור ושמש זיע"א), **כך יגדל תענוגו ביום השבת**, שהרי כל המצוות הן כלים לקבלת אור התענוג בזה העולם, אלא שבימות החול קשה להרגיש את האור הזה, אך **בשבת קודש שאז נכנסים לעולם הגאולה, אז יזכה לאור גדול**, כיון שבימות החול גדלה תשוקתו וציפיתו לאור הגאולה בעקבות היגיעה הרבה שהיתה לו בהכנת הכלים.

וכל זה נכון גם לצדיקים שכבר מרגישים תענוג נפלא בימות החול, כי אף הם לפי מדרגתם הלא חפצים להגיע למדרגה

בשמחתה, כי הנה הפירוש הפשוט הוא שיזכה לראות בשמחתה כתשלום שכר. אבל לפי האמור, יש בזה עומק יותר גדול, והוא שהאור שהאדם זוכה לו בשעת הגאולה, לעולם תלוי ועומד בגודל התשוקה והציפייה שיש לו לביאת הגאולה. ולכן ככל שגדלה אבלו של אדם על חורבן ירושלים, כך גדלה תשוקתו עד למאוד לבנייתה, וכשתיבנה תהיה שמחתו עד בלי שיעור.

וממשיך שם שכן הוא לענין שבת קודש: **מנוחת השבת והשמחה בה, תלויות בכל אחד לפי השגתו וצערו וסבלו בימי החול**. ועל פי זה מפרש שם: **"בְּרוּךְ אֱ-לֹהֵינוּ אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְנַפְשֵׁנוּ פְּדוּם מִשְׁאֵת וְאֲנָחָה"**. פירוש, המנוחה והפדיון הם לפי השאת ואנחה שיש לנו בימות החול. ומגלן זאת? **"וְהוּא יְרַדֵּשׁ לְצִיּוֹן עִיר הַתְּהִלָּה"**, ממה שכבר ידענו שכן יהיה בעת הגאולה השלמה, שכל אחד ישמח לפי צערו ואבלו בזמן הגלות.

ומסיים שם: **לפי מה שמתייגע האדם בעבודת ה' בימות החול, כן ירגיש בשבת את המנוחה ואת השמחה, וכמו כן ירגיש את השמחה בעת הגאולה**.

יגיעת המצוות ועבודת ה'

והנה אילו היינו מפרשים כוונת דבריו, שככל שהאדם מוסיף להתרוצץ בימות החול בגלל טרדת פרנסתו, כך תגדל שמחתו ביום השבת כי ינוח אז מהתרוצצותו, היינו מגשמים מאוד את הדבר. ובר מן דין, הלא כולנו יודעים שטעם השבת אינו נמצא אצל מי שמגיע לשבת עייף ויגע ונרדם על כסאו באמצע סעודת השבת. להיפך, מי שחי את השבת, אע"פ שאינו בעל

גדולה ועצומה לביאת המשיח.

נמצאנו למדים, שמה שנאמר כאן שהמתייגע היום יזכה לתענוג בעת הגאולה, אין הכוונה בהכרח למי שפוקדים אותו יסורים היום, אלא הכל תלוי בתשוקה שיש לו לאדם בליבו לאור הגאולה, ותשוקה זו יכול האדם לפתח (אנטוויקלען – develop) בעצמו על-ידי התבוננות בחילוק שבין גלות לגאולה כאמור.

וכן הוא ממש לענין השבת, ככל שירבה האדם לפתח בליבו את התשוקה לשבת קודש על-ידי התבוננות בחילוק שבין ימות החול ליום השבת שאפשר להכנס בו לעולם הגאולה, כך יתרבה האור לו יזכה ביום השבת.

שלום עליכם מלאכי השרת

הנה בספר הקדוש "תפארת שלמה" (פרשת במדבר) כתב שהמלאכים המתלווים לאדם בליל שבת, ואשר לכבודם הוא אומר "שלום עליכם", הם המלאכים הנבראים מן המצוות שקיים במשך כל ימות השבוע. וביאור הדבר, כי במשך ימות השבוע, הגם שהאדם מקיים מצוות הרבה, אין יחודן נעשה אז בשלמות, ורק בשבת נשלם הדבר. ובלשון התפארת שלמה, המלאכים הם אז כגוף בלי נשמה, ורק ביום השבת הם מקבלים נשמה ועולים לעולמות העליונים. ובעקבות כך, האדם גם מקבל אז התענוג מן המצוות שקיים בימות השבוע.

וכיון שהאדם יודע זאת, מתעורר בו התשוקה ליום השבת מיום ליום, שהרי הוא זוכר בכל מצוה שהוא מקיים, שעדיין לא נשלמה, ורק ביום השבת תהיה לה עלייה ואז יזכה לאורה.

יותר גבוהה, ונמצא שאף הם נמצאים בימות החול בחושך ביחס לאור אשר לו הם רוצים לזכות. ואף הם נמצאים בגלות במה שנמנע מהם האור, כי זה שורש הגלות, מה שהאדם זקוק לאור והאור נמנע ממנו. ולכן גם הצדיקים, ככל שתגבר תשוקתם בימות החול לזכות לאור זה שהם חפצים בו, כך יגדל אור שיזכו לו ביום השבת.

הגברת התשוקה לאור השבת

וכבר כתב ה'אור החיים' הקדוש יסוד זה בפרשת בא, שהדברים הגשמיים נבראו כדי שנוכל ללמוד מהם לעניינים הרוחניים. וכמו במזון הגשמי מי שרעב מרגיש תענוג באכילתו ומי ששבע אינו מרגיש תענוג, כך לענין המזון הרוחני, מי שרעב לאותו מזון מפני שכבר טעם אותו פעם ומשתוקק לקבל ממנו עוד, ירגיש בו תענוג עצום, מה שאין כן מי שאינו רעב לו. וזהו "מִשָּׂאת וְאַנְחָה" – כפי תשוקתו לצאת משאת ואנחה ולקבל את אור הגאולה, כך ירגיש את אור הגאולה.

ויש להבהיר יותר: יש שני מיני אנשים שהתשוקה לאור הגאולה גוברת בליבם, המין האחד הוא אלו שיש להם צרות מרובות. והנה אע"פ שהללו אינם מבינים כל-כך מה זה משיח וגאולה, סוף כל סוף התשוקה גדולה בליבם לביאת המשיח, וכשתבוא הגאולה, יזכו בוודאי לאור הגאולה. והמין השני הוא אלו שאינם זקוקים ליסורים קשים כדי להשתוקק לאור הגאולה, אלא שהם מבינים ויודעים כמה טוב יהיה להם לאחר ביאת המשיח וכמה יתענגו אז על קרבת האלוקים, ומאידך כמה העולם הזה כפי שהוא כיום הוא הבל הבלים, ובשל כל מתעוררת בליבם תשוקה

כולם אהובים כולם ברורים

ונמצא לפי זה, שכל אחד מישראל השומר תורה ומצוות, בכלל זה, שהרי כל אחד מקיים מצוות מדי יום. הוא קורא ק"ש ומניח תפילין וכן הלאה, ואיך שיהיה, הרי הוא אומר "שלוש עליכם" לביל שבת, כי יש לו מלאכים הרבה שנבראו ממצוותיו המלווים אותו לביתו. ונמצא שכל אחד יכול לעורר בליבו התשוקה ליום השבת בדרך האמורה.

משל ודוגמא יש להביא מהמסיבות שנהוג לערוך בישיבות לנבכנים על דפי גמרא, בהן מחלקים כבוד ויקר למוכשרים שנבחנו על מאות דפים, ונותנים להם תעודות גדולות (בעוד התלמידים היקרים שלא ניחנו באותן כשרונות, ואשר יקרים לשמים עד בלי די, אינן זוכים לדאבון לב בכבוד זה, ובוודאי הקב"ה יוסיף להם כבוד ויקר בעלמא דקשוט כהנה וכהנה). והנה פשוט הדבר שלא רק התלמידים שנבחנו על מאות דפים משתוקקים ליום המסיבה, אלא גם התלמידים שנבחנו על עשרות דפים, כי סוף כל סוף, גם הם עתידים לזכות לתשבחות ולמתן שכרן בצדן. ואע"פ שאינה דומה השתוקקתם של אלו לשל אלו, סוף כל סוף כולם משתוקקים.

אחד המרבה ואחד הממעיט

ועל פי זה ביאר הגה"ק ה'דברי יחזקאל' משינאווא זיע"א בשם הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זיע"א, המשך הפיוט "השומר שבת ה'ן עם ה'ת לא-ל י'צו קמנקה על-מחבת". ה'ן הוא מדרגה גדולה, מדרגת משפיע, ה'ת היא מדרגה קטנה, מדרגת מקבל. זה כמו זה, שומר וממתין

לשבת קודש, מפני שהוא יודע בוודאות שבשבת יזכה לתענוג גדול. וראיה לדבר – "קמנקה על-מחבת", וכדאיאת במשנה שיליה מסכת מנחות: נאמר בעולת הבהמה אשה ריח ניחוח, ובעולת העוף אשה ריח ניחוח, ובמנחה אשה ריח ניחוח, ללמד שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין אדם את דעתו לשמים.

אין בנעימים – ידות לבלים

ומיד מוסיפים: "רוכב בערבות מלך עולמים" – הקב"ה רוכב ברקיע שנקרא ערבות, כלשון הפסוק בתהלים (סח, ה): סולו לרוכב בערבות. "את עמו לשבות אין בנעימים" – כלומר הוא השמיע לאוזניו הציווי הנעים לשבות ממלאכה ביום השבת. "במאכלי ערבות ב'מיני מטעמים, במלבושי כבוד זכת משפחה".

וראיתי מעשה נאה המבאר את הלשון "אין בנעימים" על-פי האמור לעיל: הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל זיע"א, השרף ממאגלניצא, היה נוסע אל הרה"ק מרוזין זיע"א, פעם אמר לו הרה"ק מרוזין שאם ירצה לראות את פני השכינה, יסע אל הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זיע"א. קם השרף ממאגלניצא ונסע לרימנוב...

בשבת בבוקר אמר הרה"ק מרימנוב דברות קודש בעיניים עצומות, וכה אמר: אין הוא מלשון 'אוזני הכלים' שהם ידות שאוחזים בהן הכלים. הקב"ה רוצה ליתן לבניו אור ותענוג מקדושת השבת, אבל כדי שיוכלו לאחוז בהם, תיקן להם 'אין בנעימים', כלומר ידות לאחזת הנעימים, ומה הן אותן ידות? הוי אומר: במאכלי ערבות ב'מיני מטעמים וכו', כי כאשר יתענג

שישנם תענוגים רוחניים שאפשר לזכות להם רק ביום השבת, ויתעורר בליבו התשוקה ליום השבת שבו יזכה לכל אותו תענוג רוחני בעבור מצוותיו שקיים בימות השבוע. ונמצא שהמאכלים והמטעמים ומלבושי הכבוד של שבת, הם כולם ידות לתפוס על ידיהם, כי יש על מה להשתוקק ליום השבת, וכשישתוקק ממילא יזכה ביום השבת לתענוג נפלא.

האדם באלו, יוכל להחזיק על ידי כן את האור והתענוג של שבת.

ואפשר לבאר זאת בדרך האמור, כי הנה הרבה מיראי השם הקפידו בכל הדורות שלא לאכול מאכלי שבת בימות החול, ומעתה כפי שיכול האדם להבין שישנם מטעמים השייכים רק לשבת, כגון כבד וקוגל וגאלע, מה שמעורר בליבו הציפיה ליום השבת גם בגשמיות כי בו יוכל לטעום מכל אותם מטעמים, כך יוכל להבין מזה

מדור הילולא דצדיקיא

התדבקות במידת החסד

לאור אמרת קדשו של הרה"ק רבי יצחק אייזיק בהרה"ק רבי ישכר בעריש
מזידיטשוב זיע"א – לרגל יומא דהילולא ט' סיון

פרק בחסידות והדרבה

צעיר לימים ואהוב מאוד על זקנו. מסרו לו את המפתח של דלת העלייה וביקשו ממנו שיעלה את גרם המדרגות ויפתח את הדלת. בעמדו ליד הדלת, בטרם פתח את המנעול עם המפתח שבידו, התחיל להסתפק בדעתו אם לפתוח אם לאו. בסוף החליט להשמיע קול שיעול כדי שישמע זקנו ויפתח את הדלת, ואכן זקנו הרה"ק מזידיטשוב הגיע מיד ופתח את הדלת. מיד עלה ברעיונו של הנכד ואמר לזקנו: "באתי לומר לסבא כי הנכד רבי יהושע העשיל ב"ה יצא מכלל סכנה, ועל כן באתי לבקש מהסבא שיתפלל בעדו שתהיה רפואתו שלימה".

למשמע הבשורה המרנינה אורו פניו של הצדיק, לקח כמה עלי תה, נתן אותם לנכדו הרה"צ מדאלינא ואמר שיכינו מהם כוס משקה עם סוכר ויתנו לחולה לשתות ובע"ה תוסר מחלתו. כפי שאמר הצדיק, כן היה. הלכו וטפטפו ממשקה התה לפיו של החולה, ומיד ראו שמתחיל להזיע, ולאחר כמה שעות כבר היה כאחד האדם.

כעבור יום נכנס אבי החולה רבי סנדר אל אביו הרה"ק מזידיטשוב לבשרו שהחולה ניצל ויצא ממוות לחיים. אמר לו

בן בנו הרה"צ רבי יהושע העשיל מחודרוב זצ"ל חלה פעם אנושות וכמעט שהגיע לשערי מות ר"ל. היה אביו הרה"צ רבי אלכסנדר סנדר ליפא מזידיטשוב זצ"ל נכנס ויוצא אצל אביו מהרי"א זיע"א ומבקש ממנו פעם אחר פעם שימשיך רפואה לנכדו החולה. אך כמה שניסה לדבר על לב אביו ולתאר לו עד כמה מצב החולה מסוכן, לא ענה לו אביו אלא תפס בפלך השתיקה.

ויהי בחצי הלילה, והנה הגיע שליח בהול והודיע כי לדברי הרופאים הנכד רבי יהושע העשיל נמצא ברגעיו האחרונים, וחייבים לקרוע בעבורו רקיעים, כי אם לא עכשיו אימתי. הסבא הרה"ק מזידיטשוב היה נעול אז בעליה כדרכו בקודש לעסוק אז בעבודה נשגבה כשהוא סגור ומסוגר ואין איש רשאי להכנס אליו, ואף לא בניו חביביו. התוועדו בני המשפחה יחדיו ונמלכו בדעתם כי הפעם בשל השעה הקשה, יוכלו להכנס אליו באמצע עבודת קדשו.

שמו כולם עיניהם על הנכד הרה"צ רבי יהודה צבי מדאלינא זצ"ל¹² שהיה אז

¹² בן בנו הרה"ק רבי ישכר בעריש מדאלינא זיע"ע.

המאגינט (אבן שואבת), כדי שנוכל להבין איך הניצוצות נמשכים אל שורשם.

ובכן, גם את היסוד האמור אפשר ללמוד מדרכו של עולם בעולם הגשמי. הנה כשיש איזה מוסד של צדקה וחסד שנקלע לקשיים כלכליים וזקוק לתרומות, יש שתי דרכים כיצד לפנות אל הציבור ולגרום להם לפתוח את לבם ואת כיסם. אפשר לתאר בפניהם עד כמה גדולים חובותיו של המוסד, ושאים לא יבואו לעזרתו, לא יוכל להמשיך בפעילותו העניפה, ואנשים ימותו ברחובות קריה ר"ל.

יתכן שדרך זו באמת תעורר קצת בני אדם לתרום לאותו מוסד, אך הדרך השנייה טובה ממנה בהרבה, והיא לבוא לבני אדם ולהראות להם כמה גדולים מעשי חייא – הנה יש לנו כך וכך כוללים שעשרות אברכים יושבים בהם ומשתלמים בכל חלקי התורה, והנה זה עתה הציעו להכניס עוד שני אברכים מצויינים שאומרים עליהם כי לגדולות נועדו, אם תתרום תהיה שותף בכל ההצלחה הגדולה הזאת. לרוב, כשיפנו לבני אדם בדרך הזאת, יתרחב לבם, כי אנשים רוצים להיות שותפים להצלחה.

להשמיע קול תודה

כל זה הוא משל ודוגמא ליסוד האמור: כשבאים להתפלל לפני השי"ת, אין צריך לומר לו כמה המצב קשה ומסובך. הוא יודע זאת מעצמו. אין צריך לאיים עליו, שאם לא יושיע אותנו, אנו וזרענו וזרע זרענו לעולם לא נצא מהבוץ העמוק...

כשנעמדים להתפלל לפני השי"ת, יש לפתוח ב"מזמור לתורה" – תודה לך ה' שאתה משפיע עלי חסדים רבים יום אחרי

אביו: צריך אתה ללמוד פרק בחסידות והדרכה מנכדי רבי יהודה צבי. תדע לך שכל פעם שבאת אלי לתאר בפני עד כמה המצב מסוכן, הוספת צער על צערי ולא יכולתי להתפלל לרפואתו, כי הדינים והצמצומים שלטו ולא מצאתי לי דרך לפלס דרכם. וכשהגיע רבי יהודה צבי לבשר לי הבשורה הטובה כי יצא מכלל סכנה, החייני ושמחני, וכך עלה בידי להתפלל בעדו ולהמשיך לו רפואה.

הצדיק מפלם רבינו

יסוד נפלא לימדנו הצדיק, שכאשר המצב מלחיץ ומדכא, שותים לחיים ומתישבים לסעודת מרעים, וכך יוצאים מדין לרחמים.

וכך כתוב בספר "יסוד העבודה" בהמשילו זאת לאדם טובע, שאם אפשר להצילו בשערו, הדבר עדיף מאשר להצילו בידו, כי כשיתפסו אותו בידו, יתכן שהנטבע ימשוך אתו את מצילו וייטבעו גם שניהם ר"ל. כן הדבר לענין תפילה על החולה. הלא אם נחלה האדם, הרי זה מפני ששורים עליו דינים, ולכן צריך הצדיק להצילו בדרך עקיפה, כי אם יבוא להצילו על-ידי שיוסיף להבין עד כמה קשה מצב החולה, רק יתגברו עליו הדינים, ויקשה עליו להצילו.

משל ודוגמא מההתרמות למוסדות

השונים

הנה האור החיים' הק' (פרשת בא) כתב שכל הדברים הרוחניים אפשר ללמוד מן הדברים הגשמיים, כי מקבילים הם, אלא שהרוחניים פנימיים יותר ואיננו רואים אותם. וכתב שמתעם זה ברא הקב"ה את

יום, שעה אחרי שעה, רגע אחרי רגע. תשפיע עלי עוד חסדים טובים והעגלה תמשיך לנוע כפי שצריך. הנה ניחנת אותי בשלוש עשרה ילדים, שלושה מהם כבר חיתנתי, עזור לי להגדיל את מפעלות החסד ולחתן עוד עשרה...
כשפונה האדם באופן זה אל השי"ת, הוא מדבק את עצמו במידת החסד, ואז נפתחים הצינורות ושפע טוב יורד עליו מלמעלה.

זכות הצדיק יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מדור הילולא דצדיקיא

הגאון רבי שלמה זלמן עהרנרייך זצ"ל הי"ד אב"ד שמלווא

עלה על המוקד במחנה אושוויץ ביום י"א סיון ה'תש"ד

זאת התורה אדם כי ימות באהל ידי גאוני קדמאי.

הסביר פנים לתלמידים

למרות גאונותו ובקיאותו, היה ניחן בהסברה נפלאה, וכשהיה מלמד את תלמידי ישיבתו, היה מצמצם את מוחו להסביר להם דבר דיבור על אופניו. וכך היו רואים עליו איך הוא נוטף אגלי זיעה מרוב התאמצותו להסביר כל רעיון וכל חידוש באופן שגם ילדים קטנים היו יכולים להבינם. ואפילו כשהיה מוסר שיעורים בחכמת הקבלה, היה מסביר כל יסוד להפליא ופותח לכל שומעי לקחו פתח כפתחו של אולם.

כשאחד מגאוני זמנו הוציא ספר שנכתב בקוצר אמרים, כדרכם של מוחות חריפים שקשה להם לרדת מגדלותם כדי להאריך במקום שאמרו להאריך, כאב לו הדבר וערך לו אגרת תוכחה. בתוך דבריו כתב בכהאי לישנא: וכי לא די לנו שאנו צריכים להתייגע כל-כך להבין דברי חז"ל הראשונים, שמעתה יצטרכו להתייגע גם בדבריך להבינם!?

תיקון לנשמה בהשגחה פרטית

שמעתי סיפור נפלא של השגחה פרטית שהיתה לרבינו: פעם בעת תפילת המנחה בערב שבת קודש, בעודו עומד על-

רבינו היה נכדו הגדול ביותר בשנים של הגה"צ רבי אברהם יהודה הכהן שווארטץ זצוק"ל אבד"ק מאד בעל שו"ת 'קול אריה'. אביו הגאון רבי יעקב זצ"ל היה חתנו של ה"קול אריה", ורבינו היה בנו הגדול. בנו רבי שמעון זאב ז"ל כתב בתולדות אביו שבתחילת ספרו "אבן שלמה", שמעולם לא היה ישן יותר משלוש שעות בלילה ועוד שעה אחת ביום (והסתמך בזה על דברי הגאון החתם סופר זיע"א שדי לו לאדם לישון שמונה שעות בשני מעת לעת). ורק בהגיעו לגיל שמונים וגופו נחלש מחמת הזקנה, הוצרך לישון חמש שעות במעת לעת, ואז היה נאנח הרבה על שהוא מכלה את ימיו בשינה.

ידוע היה כעילוי נפלא ומתמיד עצום הממית עצמו באהלה של תורה כדרכם של גאוני אותה תקופה. חוץ מבבלי וירושלמי ושאר ספרי היסוד שהיו שגורים על לשונו ממש, היה בקי נפלא גם בספרי האחרונים כמו: משנה למלך, מהרי"ט אלגאזי, פני יהושע, שאגת אריה, שער המלך, פרי מגדים, נודע ביהודה, צל"ח, כרית ופליתי, קצות, שב שמעתא, אבני נזר, אגלי טל, וכן הלאה כל הספרים העמוקים שנתחברו על-

שהעביר אותו מפני שהיה בשחיטתו חשש דרסה. התבטא עליו אחד מגדולי הזמן שהיה צעיר ממנו בהרבה ואשר השוחט הצליח לדבר אצלו סרה על רבינו: נראה לי שלא העבירו מחשש דרסה, אלא מחשש 'שהיה', כי הוא רוצה להעמיד במקומו את בנו 'שעיה' [הגאון רבי יהושע זצ"ל ממלא מקומו ברבנות שאמלויא אחרי המלחמה].

כשנשמעה התבטאותו באזני רבינו, הצר לו הדבר מאוד, וקרא לאמור: "עוד בטרם נולד זה, כבר הייתי בקי בש"ס בבלי וירושלמי". ואכן כשבאים חשבון לראות בן כמה היה קודם שנולד אותו גדול מגדולי הזמן, רואים שהיה אז בן עשרים ושלוש שנים בלבד, וכפי עדותו היה כבר אז בקי בש"ס בבלי וירושלמי.

כוחא דהתירא עדיף

בפסיקותיו היה מתאמץ להשתמש בכוחא דהתירא. בכל שאלה שהגיעה אליו, התייגע למצוא צד היתר וקולא, ולפעמים היה נכנס בפרצה דחוקה ובלבד שלא ייגרם חס ושלום הפסד לישראל. מסופר עליו שאם לא היה עולה בידו למצוא צד היתר ונאלץ להטריף או לאסור את הדבר אשר נשאל עליו, אם מצבו של השואל היה דחוק, היה משלם לו מכיסו את ההפסד.

פעם בעת עומדו בבית הכנסת מעורר בטלית ותפילין, בעודו מתכוון לתפילתו, ניגש אליו אדם ובידו "וושט" של אווז שנוצרה בו צלקת ושאל אם העוף כשר באכילה. לא הקפיד רבינו על שמטרידים אותו בתפילתו, אלא הוציא איזמל מכיסו והתחיל לחתוך בצלקת מכל עבר כדי לבדוק אם אין נקב בוושט. כך התייגע כשעה

מקומו בכותל המזרח, נפל לו חידוש ברעיונו, וכדי להשלים את החידוש היה זקוק לספר אחד. מרוב שהיה אחוז בשרעפי מחשבתו, שכח היכן הוא נמצא, וחזר לביתו לעיין באותו ספר. המתפללים ראו את רבם יוצא מבית הכנסת באמצע התפילה, קודם אמירת קבלת שבת, והתפלאו כי לא אירע דבר כזה מעולם, וגמרו אומר לעצור את התפילה ולהמתין לו עד שיחזור.

בהגיעו לביתו, פתח את הספר הלז, ונפל מבטו על הדף הראשון, והנה הוא רואה כתוב שם בכתב ידו בזה הלשון: "קיבלתי את הספר מר' יעקב אליהו הערצפפלד בתנאי שאלמד משניות ביום היארצייט שלו". הלך לבדוק מתי היארצייט של אותו יהודי, וגילה שהוא עכשיו ממש ביום השישי. הבין רבינו שמן השמים גילו לו חידוש זה שעלה לו ברעיונו, כדי שיצטרך להשלימו בדברי זה הספר ויוכל על ידי כן לקיים את תנאו. מיד התיישב ולמד פרק משניות לעילוי נשמתו של אותו יהודי.

אחר לימוד המשניות, חזר רבינו לבית הכנסת, והמשיך להתפלל עם בני קהילתו. למחרת כשנשא את דרשתו הקבועה, התנצל בפני בני הקהילה על שנאלצו להתעכב בעבורו בתפילתם, וסיפר להם דברים כהווייתן כדי להוכיח להם שלא עשה כן בכוונה תחילה, אלא מן השמים הוליכוהו כדי שיוכל לקיים את תנאו וללמוד משניות לעילוי נשמתו של אותו יהודי.

על משמרת השחיטה

פעם העביר רבינו שוחט אחד ממשרתו, וכצפוי עורר עליו הדבר התנגדות מצד השוחט וידידיו. השמועה יצאה

ומחצה עד שהכשיר את האוּזוּ.

במקום תקיפותו שם אתה מוצא ענוותנותו

היו אצל רבינו כמה וכמה עובדות המבליטות את שני צדדיו, תקיפותו מצד אחד וענוותנותו מצד שני, כאשר האחת משלמת את השניה. לפנינו עובדה אחת מיני רבותו:

קרה פעם ואחד מבני הקהילה שנשמעו עליו דברים בלתי טובים בהיותו בעל עבירה ר"ל, הלך לעולמו באופן פתאומי, אך אביו היה אחד מנכבדי הקהילה והפציר הרבה ברבינו שישא עליו הספד, עד שנאלץ רבינו להיענות לו.

נעמד רבינו ליד המיטה ואמר: הרבי ר' שמעלקא זיע"א היה מתפלל תמיד שכאשר יגיע זמנו להפטר מן העולם, לא יחלה קודם כדי שלא יצטרך להתבטל מן התורה אפילו רגע אחד. ואילו הרבי ר' אלימלך זיע"א התפלל תמיד שיחלה לפני פטירתו כדי שיוכל לחזור בתשובה. והנה אנו אנשים פשוטים, ועל כן איננו יכולים לבקש כבקשת ר' שמעלקא, שהרי באופן זה לא נחזור בתשובה בעודנו בחיים, אלא עלינו לבקש כבקשת הרבי ר' אלימלך, שלכל הפחות לפני הפטירה נחזור בתשובה.

והוסיף לפרש על פי זה הפסוק בתהלים "על זאת יתפלל כל חסיד לעת מצוא", ואמרו חז"ל (ברכות ח, א) "לעת מצוא זו מיתה", היינו שכל חסיד צריך להתפלל שכאשר יגיע זמנו להפטר מן העולם, לא ימות באופן פתאומי ולא יגיע אליו המות בשטף מים רבים, אלא יחלה תחילה כדי שיזכה לחזור בתשובה.

וסיים בהראותו באצבעו על מיטת הנפטר: ואילולי זאת, באיזה פנים נסתלק מן העולם? הלא נסתלק ח"ו כנפטר הזה שמת באופן פתאומי ר"ל ולא זכה לחזור בתשובה...

לא עלה מורך בלבבו

בהוכיחו את בני עירו במילי דשמיא, לא עלה מורך בלבבו ולא נשא פני איש. פעם אירע ונפטרו בשמלוּיא חמשה אנשים בשבוע אחד ר"ל, וכולם חיכו למוצא פי רבינו לשמוע על מה יצא עליהם חרון אף ה'.

בהספד שנשא רבינו בהלווייתו של הנפטר החמישי, אמר רבינו בתוך הדברים: חיפשתי בפנקס החברא קדישא לברר אם כבר קרה כזאת בעירנו, ולא מצאתי. והתבוננתי לראות על מה ולמה אירע לנו מקרה עגום זה, ובאתי למסקנא כי מייסרים אותנו בעוון אשה פלונית העגונה שלא מצאתי לה היתר להינשא, וכפי הנשמע אינה מתנהגת בדרך הישר, ולכן אני מזהירה בזאת שתסור מדרכה הרעה, ואם לאו אוציא ספר תורה מההיכל ואקרא לפניה פרשת סוטה, ויקויים בה מה שכתוב בה.

כששמעה אותה אשה את דברי רבינו נחרדה מאוד ונפלה למשכב מרוב פחדה, וכשסיפרו לרבינו שחזרה בתשובה ומחמת חרטה חלתה, הבטיח לה שאם באמת ובתמים חזרה בתשובה, אין לה מה לפחד כי תבריא במהרה, וכן היה.

ואנכי עפר ואפר

כאמור, למרות תקיפותו הרבה, היה עניו באמת ומחזיק את עצמו לעפר ואפר. רגיל היה לברך את תלמידיו בערב יום

לשבות שם בסיגעט. במוצאי שבת קודש, הלך בעצמו לאסוף חתימות מאנשי העיר שיכתירו עליהם את רבי זלמן לייב בנו של ה"עצי חיים", אע"פ שהוא צעיר לימים.

רק ביום ראשון, לאחר שכבר היו בידו מספיק חתימות להכתרת רבי זלמן לייב, ניאות לישא הספד על ה"עצי חיים", ואכן ביום ראשון לעתותי ערב נשא דברי הספד בבית הכנסת בהקבץ רוב עם.

בתוך דבריו אמר על הפסוק "והחוט המשולש לא במהרה ינתק": במקום הזה שמשו ברכנות הגה"ק בעל ייטב לב, הקדושת יו"ט והעצי חיים זיע"א. הם המה אשר היוו החוט המשולש בסיגעט, ולא במהרה – לא משום שצריך רב במהרה ובהקדם, ינתק החוט המשולש.

ואז פנה כלפי המתנגדים להכתרת הרב החדש מחמת צעירותו ואמר: זקיני ה"קול אריה" אמר שפני ה"ייטב לב" הוא כתואר פני קדשו של רבינו ה"ישמח משה" זיע"א, ואף אני יכולני להעיד, שתואר פני הבחור זלמן לייבעלע בן הרב המנוח, הוא כתואר פני ה"ייטב לב". על כן אני מכל הקהל הקדוש הזה בלי יוצא מן הכלל, שתקבלו עליכם את בן הרב למנהיג ולמורה. דברי רבינו עשו רושם גדול על בני הקהילה וקיבלו עליהם את רבי זלמן לייב לראש ולנשיא, ורבינו בכבודו ובעצמו הלך אליו ונתן לו קוויטל.

בשיח חכמים

רבינו היה אוהבו הנאמן של הגאון המפורסם רבי שאול בראך זצ"ל משחר נעוריו. כשפעם בא אותו גאון לבקר את רבינו, כיבדו רבינו מאוד ועמד לפניו כעבדא

הכיפורים, וכאשר פעם הביא לפניו אחד מתלמידיו את בניו להתברך, סירב לברכם באמרו: אינני ראוי לברך את בני ישראל, ורק את תלמידי אני מברך באשר הם תלמידי וחשובים אצלי כבנים והרי מנהג ישראל תורה לברך את הבנים בערב יום הכיפורים. רק לאחר הפצרות רבות, ניאות רבינו לברך את בני תלמידו, אך כשיצאו מלפניו, אמר כשמעיניו זולגות דמעות: וואס וויל מען פון מיר האבין? מען מאכט מיר פאר א קאמעדיאנט! [מה רוצים ממני? הלא עושים ממני בדרך!].

כשביקר בעיה"ק ירושלים בשנת תר"ץ, נתכבד לדרוש בשבת קודש בבית הכנסת בבתי אונגאריין. לאחר הדרשה צמא רבינו למים, בלי אומר ובלי דברים הלך אל השכן הראשון שלידי בית הכנסת וביקש קצת מים לרוות צמאונו. לא עלה כלל בדעתו לבקש שיביאו לו מים.

לא ביקש לעצמו גדולות

כנסתלק הגאון רבי יהודה גרינוואלד זצ"ל בעל קרן לדוד אב"ד סאטמאר בשנת תרע"ט, נמנע רבינו מלנסוע להלווייה, בנמקו במתק לשונו: אם אהיה נוכח שם, הלא יכבדוני לישא דברי הספד, ואם אזכה ודברי יעוררו את הקהל לבכי ולתשובה, יתכן שידברו ממני ויציעו את מעמדותי לרבנות שם, ואינני חפץ בגדולות. כעין זה היה כאשר נסתלק הגה"ק בעל עצי חיים מסיגעט זצ"ל. רבינו נסע אז רבינו להלווייה שהתקיימה בערב שבת קודש, אך כשכיבדוהו לומר דברי הספד, סירב באמרו כי השעה מאוחרת ואין עת ספור עכשיו בערב שבת קודש. ונשאר

מלשון הסרה על דרך "השיב את חמתי" שפירושו "סילק את חמתי", והיינו שיסיר את אהבתם מן העולם.

והביא רבינו סיפור מהבעש"ט הק', שכאשר ראה פעם אחד נושק את בנו, אמר לו: האמן לי שאני אוהב את כל אחד ואחד מישראל יותר משאתה אוהב את בנך, ועם כל זה אינני נושק אותם. סיים רבינו: וכן יהיה לעתיד; יקויים אז ואהבת לרעך כמוך, ועל ידי זה ממילא יהיה שלום בעולם, כי כל ישראל יאהבו זה לזה בשווה.

כאיש אחד בלב אחד

עוד פירש רבינו פירוש נאה על פרשה זו: כשמשא רבינו דיבר עם יתרו חותנו, אמר לו: "אל נא תעזוב אותנו, כי על כן ידעת חנותנו במדבר". ויש להבין למה הזכיר "חנותנו במדבר"? הלא בכל המקומות שחנו ישראל נעשה להם ניסים ונפלאות, וגם עתה בעת שדיבר עם חותנו נעשה להם ניסים וגבורות, ולמה הזכיר דווקא "במדבר"?

ונראה דהנה כתיב "ויחן שם ישראל כנגד ההר" ופירש רש"י: "כאיש אחד בלב אחד". והנה אז כשהיה עדיין העולם שמם ולא היה בשום עם ולשון מידות טובות, רק היו פראים עובדי ע"ז ושטופי זימה, היו ישראל כל-כך אנשי חכמה ומידות, עד ששישים ריבוא מישראל היה בלב אחד וכאיש אחד, ומי שמע וראה כזאת בעם שיאהבו זה את זה בלב שלם ואמת בלי שום פירוד ומחלוקת. וזה אשר אמר משה רבינו ע"ה ליתרו: ראוי לך להדבק בישראל כי לא היה ולא יהיה עם זך וישר בעלי מידות טובות כישראל.

וזהו שאמר "אל נא תעזוב אותנו כי

קמיה מריה. בתוך שיחתם יצא להם לדבר על דבר התנאי שהתנה הגר"ש עם בני קהילת קראלי בשעה שהכתירו אותו לרב בעירם, שיוסיפו לו על משכורתו החדודשית המובטחת, כי אין ברצונו לקבל שום מתנה מאף אחד.

העיר לו רבינו שלו נדמה כי יותר טוב לקבל מתנות ובלבד שלא ידברו ממנו, מאשר לא לקבל מתנות ויהיה כפי הבריות לשבח ולתהילה על שאינו מקבל מתנות.

והשיב לב אבות על בנים

בספרו "אבני המקום" חלק "אבן שלמה" המדבר בענין אחדות ישראל, כתב פירוש נפלא: במסכת עדויות (פ"ח מ"ז) איתא: אין אליהו בא לא לרחק ולא לקרב, אלא לעשות שלום בעולם, שנאמר (מלאכי ג, כג) הנני שולח לכם את אליה הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. ולכאורה תמוה מאוד איך מוכח מפסוק זה שעתיד אליהו לעשות שלום בעולם, הלא בנים לאבות ואבות לבנים בלאו אליהו הנביא אוהבים אלו את אלו, כי יש ביניהם אהבה טבעית, ועיקר המחלוקת הוא בין אנשים הזרים זה לזה.

מבאר רבינו הפלא ופלא: בדרך כלל כל המחלוקות ופירודי הלבבות נובעים מזה שהאבות דואגים עבור בניהם (כגון שיתקבלו לשייכות טובות וימצאו שידוכים הגונים, והכל על חשבון אחרים), והבנים דואגים בשביל כבוד אביהם. אבל אליהו הנביא ע"ה יעביר את האהבה הפרטית שאוהבים האבות לבנים והבנים לאבות, ואז יבוא שלום בעולם. וזהו שאמר "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", והשיב

על כן ידעת חנותנו – מה שחנו נגד ההר כאיש אחד בלב אחד. "במדבר" – רוצה לומר בעת שהיה העולם מדבר שממה. הסביר לו משה רבינו ע"ה: ראה שבמדבר, בעת שהיה העולם שמם והעמים היו עשר מעלות אחורנית, היו ישראל זכאים ובעלי מידות טובות עד שהיו חונים כאיש אחד בלב אחד באהבה ושלוש ואחדות, על כן ראוי שתידבק בהם ולא תעזוב אותם לעולם.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן